

'Een geslaagd beroep op noodweerexces'

Een onderzoek naar de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces.

Toetsing van:

Afstudeeronderzoek

HBR-4-AS17-AS

Opdrachtgever:

DIEKSTRA VAN DER LAAN
ADVOCATEN

Hogeschool Leiden	Opleiding HBO-Rechten
Romy Ringeling	Onderzoekdocent: Mr. M. Mesman
S1094379	Afstudeerdocent: Drs. M. Rietmeijer
	Praktijkbegeleider: Mr. R.G. Van der Laan
Opdrachtgever:	Advocatenkantoor Diekstra Van der Laan Advocaten
Klas: LAW 4D	2018/2019, 18 juni 2019

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie, mijn laatste product dat ik zal schrijven ter afsluiting van mijn studie HBO-Rechten te Hogeschool Leiden. Voor mijn afstudeerscriptie ben ik het strafrecht ingedoken. Een rechtsgebied die mij enorm integreert en inspireert.

In mijn derde jaar van de studie HBO-Rechten heb ik stage gelopen bij Diekstra van de Laan Advocaten in Leiden. Ik heb hier enorm veel geleerd, ervaring opgedaan in de praktijk en met veel plezier stage gelopen. Dat is de reden dat ik mijn afstudeeropdracht hier wilde uitvoeren. Zelf ben ik door middel van een overzichtsarrest en een televisieprogramma bij mijn onderwerp gekomen: 'Een geslaagd beroep op noodweerexces'. Diekstra van der Laan Advocaten en mijn afstudeerbegeleider zijn akkoord gegaan met het onderwerp en zo begon het onderzoek.

Graag wil ik Robert van der Laan bedanken voor de mogelijkheid en het vertrouwen om mijn afstudeeropdracht bij Diekstra van der Laan Advocaten te mogen uitvoeren. Daarnaast wil ik mijn ouders, vriend, vrienden en familie bedanken voor de steun tijdens deze periode. Tenslotte wil ik Mariann Mesman bedanken voor de hulp bij het opstellen van het onderzoeksvoorstel en Maaïke Rietmeijer voor de gesprekken, de feedback en de ontzettend goede begeleiding.

Als laatste rest mij nog om u veel leesplezier toe te wensen.

Romy Ringeling

Oudewater, 18 juni 2019

Samenvatting

Dit onderzoeksrapport omtrent de schulduitsluitingsgrond ‘noodweerexces’ is geschreven in overleg met Diekstra van der Laan Advocaten. Op 22 maart 2016 is er door de Hoge Raad een overzichtsarrest inzake noodweer en noodweerexces gewezen om zo aandachtspunten kenbaar te maken welke van belang kunnen zijn bij een beoordeling van een beroep op noodweer(exces). In het overzichtsarrest komen verschillende feiten en omstandigheden aan bod, die van belang kunnen zijn bij een beroep op noodweerexces. Het blijft voor de beroepspraktijk en de maatschappij echter niet geheel inzichtelijk wanneer succesvol een beroep op noodweerexces kan worden gedaan. Dit blijkt uit meerdere publicaties in vaktijdschriften en is onder andere onderwerp van het BNN-programma: ‘SCHULDIG OF NIET?’. Daarom is de vraagstelling die centraal staat in dit onderzoeksrapport:

“Wat kan advocatenkantoor Diekstra van der Laan Advocaten geadviseerd worden omtrent de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces, op basis van jurisprudentieonderzoek, literatuur en wetgeving?”

De doelstelling van dit onderzoeksrapport is om Diekstra van der Laan Advocaten een overzicht te geven van de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces. Met een overzicht van de feiten en omstandigheden, welke bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces, kunnen zij hun cliënten beter bijstaan en adviseren in een dergelijke situatie. Zij kunnen zo nog beter een inschatting maken hoe de rechter over een desbetreffende zaak kan gaan oordelen en naar welke feiten en omstandigheden gekeken gaat worden.

Om meer duidelijkheid te verkrijgen omtrent de literatuur en wetgeving die een rol spelen bij een beroep op noodweerexces, is een bronnenonderzoek uitgevoerd. Tevens is er een jurisprudentieonderzoek uitgevoerd. In het jurisprudentieonderzoek is aan de hand van de in het overzichtsarrest genoemde aandachtspunten gekeken hoe hier door de rechter aan werd getoetst. Door middel van het bronnenonderzoek en het jurisprudentieonderzoek zijn er twee schema’s opgesteld met een verkort overzicht van feiten en omstandigheden (bijlage III.) die kunnen bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces. Er is geen duidelijk standaard stappenplan of uiteenzetting van welke feiten en omstandigheden zorgen voor een geslaagd beroep op noodweerexces te geven. Dit is namelijk van veel factoren afhankelijk en daarom casus gebonden.

Uit het bronnenonderzoek is gehaald dat er veelal getoetst wordt aan de onderwerpen: ogenblikkelijk, aanranding tegen eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed, wederrechtelijk, verdediging moet noodzakelijk zijn, noodzakelijke verdediging overschreden, hevige gemoedstoestand en de hevige gemoedstoestand veroorzaakt door de aanranding. Deze onderwerpen komen uit art. 41 Sr en zijn in het eerste schema van bijlage III. gezet en aangevuld met de informatie die hierover bekend is geworden in het onderzoek. Daarnaast zijn er uit het overzichtsarrest nog een aantal aanvullende onderwerpen naar boven gekomen waaraan getoetst kan worden, namelijk: gevolgsvereiste, andere factoren, eigen bijdrage, uitlokking, garantenstelling en een andere aanrander. Alle voornoemde onderwerpen zijn in de jurisprudentieanalyse getoetst aan de uitspraken. De informatie die daaruit voortvloeide, is in het tweede schema van bijlage III. gevoegd.

Met dit onderzoeksrapport wens ik Diekstra van der Laan Advocaten te adviseren om de feiten en omstandigheden van een cliënt, waar een beroep op noodweerexces mogelijk een optie voor is, te vergelijken met deze genoemd in de jurisprudentietabellen (bijlage I. en bijlage II.) en de schema's (bijlage III.). Er kan sprake zijn van een soortgelijke situatie, waardoor deze bijlagen een bijdrage kunnen leveren bij het adviseren van de cliënten. Diekstra van der Laan Advocaten dient tevens de jurisprudentietabel en de schema's door te nemen om te kijken naar de feiten en omstandigheden welke ervoor zorgen dat een beroep op noodweerexces wordt verworpen.

Daarnaast wens ik Diekstra van der Laan Advocaten te adviseren om verder onderzoek te doen naar de vraag: 'wanneer is een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding groot genoeg om als een ogenblikkelijke aanranding te worden beschouwd.' Dit wordt namelijk vaker aangehaald, maar er is in dit onderzoek nog niet duidelijk naar voren gekomen wanneer precies het dreigende gevaar groot genoeg is om hier van te spreken.

Begrippenlijst

Om duidelijkheid te creëren inzake de betekenis van bepaalde begrippen is er een begrippenlijst opgenomen. Er zou namelijk verwarring kunnen ontstaan tussen de betekenis van het begrip 'slachtoffer' en de betekenis van het begrip 'verdachte' in dit onderzoek.

Verdachte: Een persoon die zich beroept op een van de strafuitsluitingsgronden uit art. 41 van het Wetboek van Strafrecht (hierna Sr): 'noodweer' of 'noodweerexces'.

Slachtoffer: Een persoon waartegen de verdachte zich zou hebben 'verdedigd'.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

Begrippenlijst

Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Probleemanalyse	8
1.2 Doelstelling	11
1.3 Centrale vraag & deelvragen	11
1.4 Onderzoeksmethode	12
Hoofdstuk 2: De schulduitsluitingsgrond ‘noodweerexces’	16
2.1 Memorie van toelichting	16
2.2 Noodweer	17
2.2.1 Ogenblikkelijke aanranding	17
2.2.2 Van eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed	18
2.2.3 Wederrechtelijke aanranding	20
2.2.4 Verdediging moet noodzakelijk zijn	20
2.2.5 (Noodzakelijke) verdediging is geboden	21
2.3 Noodweerexces	22
2.3.1 Noodweersituatie	23
2.3.2 Noodzakelijke verdediging overschreden	23
2.3.3 Hevige gemoedsbeweging	24
2.3.4 Hevige gemoedsbeweging is veroorzaakt door de aanranding	24
2.4 Garantenstellung	25
2.5 Culpa in causa	25
Hoofdstuk 3: Het overzichtsarrest	26
3.1 Motiveren en onderzoeken	26
3.2 Verdachte	26
3.3 Ogenblikkelijke aanranding	27
3.4 Van eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed	27
3.5 Wederrechtelijke aanranding	28
3.6 Verdediging moet noodzakelijk zijn	28
3.6.1 Niet aanvallen, maar verdedigen	28
3.6.2 Redelijke en reële mogelijkheid	29
3.6.3 Gevergd	29
3.7 Hevige gemoedsbeweging is veroorzaakt door de aanranding	30
3.8 Andere aanrander	31
3.9 Garantenstellung	31

3.10 Culpa in causa	31
3.11 Putatief noodweer	32
Hoofdstuk 4: Resultaten: noodweerexces gehonoreerd	33
4.1. Ontkennen	33
4.2 Ogenblikkelijk	34
4.3 Wederrechtelijk	36
4.4 Aanranding	36
4.5 Gevolgsvereiste	37
4.6 Andere factoren	38
4.7 Subsidiariteitseis	39
Hoofdstuk 5: Resultaten: noodweerexces verworpen	40
5.1 Ontkennen	40
5.2 Ogenblikkelijk	41
5.3 Wederrechtelijk	41
5.4 Aanranding	41
5.5 Gevolgsvereiste	42
5.6 Andere factoren	43
5.7 Subsidiariteitseis	44
5.8 Eigen bijdrage	45
5.9 Uitlokking	45
Hoofdstuk 6: Conclusie & Aanbeveling	47
Bronnenlijst	50
Bijlagen	54
Bijlage I. Analyseschema gehonoreerd beroep op noodweerexces	54
Bijlage II. Analyseschema verworpen beroep op noodweerexces	66
Bijlage III. Beroepsproduct	78

Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit hoofdstuk betreft een inleiding in het onderwerp. De aanleiding van het probleem wordt uitvoering beschreven.

1.1 Probleemanalyse

Diekstra van der Laan Advocaten behandelt veel verschillende rechtsgebieden, waaronder ook strafrecht. Als strafrechtadvocaat komt het weleens voor dat je te maken krijgt met cliënten die zich hebben verdedigd, maar geen idee hebben hoever ze hadden mogen gaan in de verdediging. Hoever had de cliënt mogen gaan in een verdediging, waarbij een beroep op noodweerexces gehonoreerd wordt?

Elke burger heeft het recht om een ander of zichzelf te verdedigen tegen ‘aanranding’ door een ander. Indien u de ‘aanrander’ doodt of mishandelt, kan er sprake zijn van een strafbaar feit, maar u bent niet strafbaar indien blijkt dat u zich op de juiste wijze en terecht heeft verdedigd. In art. 41 lid 1 Sr staat: *“Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.”*¹

- Er moet sprake zijn van een verdediging tegen een (wederrechtelijke) aanranding. Geen sprake van een wederrechtelijke aanranding is onder andere indien de politie rechtmatig dwangmiddelen toepast.
- De aanranding moet ook ogenblikkelijk zijn. Wanneer de aanval is geëindigd, is een beroep op noodweer niet meer mogelijk. Een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding kan wel worden gezien als aanranding, bijvoorbeeld als iemand uithaalt om een klap te geven, hoeft je deze klap niet af te wachten. Enkele vrees voor een aanranding is hierin niet voldoende. Indien iemand bijvoorbeeld een dreigende houding aanneemt, is er nog niet gelijk sprake van een aanranding. De aanranding moet in redelijkheid beschouwd zodanig bedreigend zijn dat hij kan worden gezien als een aanranding in de zin van art. 41 Sr.²

¹ Aanwijzing handelwijze bij beroep op noodweer van 21 december 2010, 2010A030, *Stcrt.* 2010, 20474.

² Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 7.2.2.3.

- Er moet sprake zijn van een geboden noodzakelijke verdediging. Hierin worden de proportionaliteits- en de subsidiariteitseis naar voren gebracht. Deze eisen toetsen of de verdediging noodzakelijk was en of de verdediging tegen de aanranding geboden was. Bij de subsidiariteitseis wordt getoetst of de dader zich wel behoefde te verdedigen of dat hij zich had kunnen en had moeten onttrekken aan de aanranding. Bij de proportionaliteitseis wordt getoetst of de verdediging in redelijke verhouding stond tot de ernst van de aanranding.

Voorname wordt noodweer genoemd.³ Noodweer is een rechtvaardigingsgrond. Een rechtvaardigingsgrond houdt in dat de wederrechtelijkheid aan een gedraging wordt ontnomen. Oftewel naderhand bezien is de handeling van de verdachte niet in strijd met het recht, waardoor niemand daarvoor gestraft kan worden. De verdediging is op de juiste wijze en terecht gedaan.⁴

In het Nederlandse strafrecht zijn er ook schulduitsluitingsgronden. Een schulduitsluitingsgrond is een grond waardoor de schuld aan een bepaalde feitelijke handeling ontbreekt. Een van de schulduitsluitingsgronden is noodweerexcès.⁵

Noodweerexcès staat in art. 41 lid 2 Sr. In het eerdergenoemde artikel staat: *“Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.”* Noodweerexcès is een schulduitsluitingsgrond waarbij de verdediging te ver gaat.

- Indien men onder de omstandigheden van een ‘hevige gemoedsbeweging’ de grenzen van de noodzakelijke verdediging, bedoeld bij de rechtvaardigingsgrond noodweer, overschrijdt, kan er sprake zijn van noodweerexcès.
- Om van noodweerexcès te kunnen spreken, moet er sprake zijn van een noodzakelijke, ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed zoals omschreven staat bij de rechtvaardigingsgrond noodweer. Voorname wordt een noodweersituatie genoemd.⁶

³ Jansen, GS Onrechtmatige daad aant. 7.2.2.4.

⁴ Verbeek, *Tekst & Commentaar Awb*.

⁵ Hartkamp & Sieburgh, *Asser-serie 6-IV* 2015/108.

⁶ Aanwijzing handelwijze bij beroep op noodweer van 21 december 2010, 2010A030, *Stcrt.* 2010, 20474.

- Daarnaast moet de hevige gemoedsbeweging door de aanranding veroorzaakt zijn. Er moet dus voldoende aannemelijk zijn dat de hevige gemoedsbeweging van doorslaggevend belang is geweest voor de verweten gedraging. Onder een hevige gemoedsbeweging vallen de emoties zoals: 'vrees, angst, of radeloosheid'.

Indien aan de bovenstaande vereisten zijn voldaan, kan er sprake zijn van noodweerexces. De verdachte handelt wederrechtelijk (in strijd met de wet), maar hiervan kan hem geen verwijt worden gemaakt.⁷

Op 22 maart 2016 is er door de Hoge Raad een overzichtsarrest inzake noodweer en noodweerexces gewezen om zo aandachtspunten kenbaar te maken welke van belang kunnen zijn bij een beoordeling van een beroep op noodweer(exces). Dit overzichtsarrest is gewezen aangezien in de praktijk deze strafuitsluitingsgronden soms aanleiding blijken te geven tot moeilijkheden. In het overzichtsarrest wordt er een bredere uitleg gegeven aan de begrippen: lijf, eerbaarheid en goed. Daarnaast gaat de Hoge Raad in op hoe een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding geïnterpreteerd moet worden. Tevens geeft de Hoge Raad voorbeelden voor het voldoen van de subsidiariteitseis. Vervolgens wordt er aandacht besteed aan de rol van de hevige gemoedsbeweging in een beroep op noodweerexces. Ook wordt er benoemd in hoeverre uitlokking door de verdachte een rol heeft bij een beoordeling.⁸

De schulduitsluitingsgrond 'noodweerexces' blijkt toch nog lastig te zijn. In oktober van het jaar 2018 is er namelijk een programma op NPO 3 verschenen: 'SCHULDIG OF NIET?'. In dit programma worden onder andere situaties uit de praktijk besproken omtrent de grens tussen noodweerexces en een verdediging die niet meer als schulduitsluitingsgrond kan worden gezien. Strafrechtadvocate Ivonne Leenhouders zegt in het programma dat noodweerexces moeilijk te bewijzen is. Tevens wordt er in het programma benoemd dat de eisen, die worden gesteld, erg ingewikkeld zijn. Officier van justitie Wouter Bos zegt in het programma dat noodweerexces een moeilijker verhaal is, omdat wij niet willen dat mensen voor eigen rechter gaan spelen.⁹

⁷ Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 9.4.8.

⁸ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁹ 'SCHULDIG OF NIET?', NPO 3 26 oktober 2018, npo3.nl.

Naast de uitspraken van deze strafrechtadvocate en officier van justitie, zijn er verschillende vakbladen die schrijven over de interpretatie van de vereisten van noodweerexces, zoals het Nederlandse Juristenblad en de Delikt en Delinkwent.¹⁰ Kortom is er veel te doen om de schulduitsluitingsgrond noodweerexces.¹¹

Bovengenoemde punten wijzen erop dat een beroep op noodweerexces niet altijd zo eenvoudig is. Zonder een goede onderbouwing van de eisen van noodweerexces wordt een beroep op noodweerexces namelijk niet gehonoreerd. Uit dit onderzoek zal daarom een advies volgen met daarin de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces, zodat Diekstra van der Laan Advocaten hun cliënten zo volledig mogelijk kan adviseren in dergelijke situaties.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om Diekstra van der Laan Advocaten een overzicht te geven met de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces. Met een overzicht van de feiten en omstandigheden, welke bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces, kunnen zij hun cliënten beter bijstaan en adviseren in een dergelijke situatie. Tevens kunnen zij zo een inschatting maken aan de hand van dit onderzoek hoe de rechter over een desbetreffende zaak kan gaan oordelen en naar welke feiten en omstandigheden gekeken gaat worden.

1.3 Centrale vraag & deelvragen

Centrale vraag

Wat kan advocatenkantoor Diekstra van der Laan Advocaten geadviseerd worden omtrent de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces, op basis van jurisprudentieonderzoek, literatuur en de wetgeving?

¹⁰ Jansen, DD 2014/70; Kwakman, NJB 2012/88

¹¹ 'SCHULDIG OF NIET?', NPO 3 26 oktober 2018, npo3.nl.

Theoretisch-juridische deelvragen:

- Wanneer kan blijkens literatuuronderzoek en wetsanalyse wel of niet een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond 'noodweerexces' worden gedaan?
- Welke feiten en omstandigheden worden van belang aangemerkt in het overzichtsarrest gewezen op 22 maart 2016 door de Hoge Raad omtrent de schulduitsluitingsgrond 'noodweerexces'?

Praktijkgerichte deelvragen:

- Welke feiten en omstandigheden dragen blijkens jurisprudentie bij aan een beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces dat gehonoreerd wordt?
- Welke feiten en omstandigheden dragen blijkens jurisprudentie bij aan een beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces dat niet gehonoreerd wordt?

1.4 Onderzoeksmethode

- Theoretische juridische deelvragen

Om de theoretisch-juridische deelvragen te beantwoorden is er een wetsanalyse gedaan. Allereerst is er een kamerstuk (Memorie van Toelichting) geraadpleegd, zodat de wetsgeschiedenis uitgewerkt kon worden. Vervolgens is er bekeken wat er in de wet over noodweerexces staat. Daarnaast is er gebruik gemaakt van de in de literatuurlijst genoemde literatuur omtrent noodweerexces. Er zijn meerdere uitspraken van de Hoge Raad die de literatuur en wet aanvullen, deze zijn gebruikt voor de beantwoording van de deelvragen. Er is bij de literatuur gekeken of deze betrouwbaar is. Er zijn artikelen gebruikt uit het NJB en de DD. Dit zijn vaktijdschriften. Daarnaast is er gebruik gemaakt van verschillende versies van Tekst & Commentaar. Dit zijn in het juridische werkveld gebruikte boeken. Het boek "Een inleiding in het strafrecht in 13 hoofdstukken" is een studieboek en is daarom alleen gebruikt om bepaalde definities te vinden. Er is gebruik gemaakt van twee oudere boeken, waarnaar veel verwezen wordt in stukken omtrent noodweerexces. Uit deze boeken is een klein deel van de hevige gemoedstoestand en de culpa in causa gehaald. De Groene Serie Onrechtmatige daad is vindbaar via Google Scholar en is geschreven door meerdere professoren en meesters in de rechten. De Asser-serie zijn juridische boeken. De betreffende Asser-serie 6, welke gebruikt is in het onderzoek, is geschreven door C.H. Sieburgh een professor, meester in de rechter en doctorandus.

➤ Praktijkgerichte deelvragen

Om de praktijkgerichte deelvragen te beantwoorden zijn er 20 uitspraken geanalyseerd. 10 uitspraken waarin het beroep op noodweerexces is gehonoreerd en 10 uitspraken waarin het beroep op noodweerexces is verworpen. Voornoemde zorgt ervoor dat er een overzicht komt met feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces. In dit onderzoek is er alleen gekeken naar uitspraken die tussen het jaar 2016 en het jaar 2019 zijn uitgesproken. Eerdergenoemde volgt uit een overzichtsarrest uit 2016, waarin de Hoge Raad aandachtspunten kenbaar probeert te maken omtrent noodweer en noodweerexces. De uitspraken die zijn onderzocht vinden plaats bij verschillende gerechtshoven en rechtbanken door het hele land, aangezien Diekstra van der Laan Advocaten cliënten uit veel verschillende provincies heeft.

De uitspraken zijn gezocht op www.navigators.nl. Er zijn verschillende zoektermen gebruikt. Er is gezocht op de termen 'noodweerexces' en gehonoreerd. Vervolgens is geselecteerd op 'strafrecht'. Dit leverde 286 uitspraken op. Er zijn tien uitspraken geselecteerd uit verschillende jaren en van verschillende instanties. Ook is er gezocht op de termen 'noodweerexces' en verworpen. Vervolgens is geselecteerd op 'strafrecht'. Dit leverde 2.749 uitspraken op. Ook hier zijn tien uitspraken geselecteerd uit verschillende jaren en van verschillende instanties. Om de omvang van dit onderzoek gering te houden en niet alle uitspraken bruikbaar zijn, zijn er in totaal 20 uitspraken geanalyseerd. De steekproef is niet geheel willekeurig gegaan omdat de verdediging bij een inbraak buiten beschouwing zijn gelaten.

In het onderzoek is verdediging bij een inbraak buiten beschouwing gelaten aangezien daar een aparte regeling voor geldt. De burger mag zich namelijk verdedigen op grond van art. 41 Sr en heeft de mogelijkheid de indringer aan te houden op grond van art. 53 van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv). Aangezien verdediging bij een inbraak een apart veelomvattend onderwerp is, heb ik in overleg met Diekstra van der Laan Advocaten besloten om dit onderwerp uit te sluiten van mijn scriptie.

In de gemaakte selectie van de jurisprudentie is altijd sprake van de schending van het proportionaliteitsvereiste. Er is samen met de opdrachtgever besloten het proportionaliteitsvereiste geen onderdeel te laten zijn van de analyse, zodat de focus volledig op de overige vereisten van noodweerexces kan liggen. Het voorbijgaan aan het proportionaliteitsvereiste in dit onderzoek kan ook verantwoord worden, aangezien er in het artikel (41 lid 2 Sr) van noodweerexces als vereiste staat: *“de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging”*. Daarnaast herhaalt de Hoge Raad dit nogmaals in het overzichtsarrest: *“Noodweerexces kan in beeld komen bij een ‘overschrijding van de grenzen van de noodzakelijke verdediging’, dus wanneer aan alle voorgaande eisen is voldaan behalve aan de proportionaliteitseis.”*

De volgende uitspraken zijn gebruikt voor de jurisprudentieanalyse:

Gehonoreerd beroep op noodweerexces	Verworpen beroep op noodweerexces
ECLI:NL:RBNNE:2016:5550	ECLI:NL:RBAMS:2018:6627
ECLI:NL:RBLIM:2017:12094	ECLI:NL:RBROT:2018:6127
ECLI:NL:RBGEL:2018:1899	ECLI:NL:RBROT:2018:5443
ECLI:NL:RBOVE:2019:670	ECLI:NL:RBROT:2019:2829
ECLI:NL:RBNNE:2019:257	ECLI:NL:RBOBR:2019:1029
ECLI:NL:GHAMS:2016:1654	ECLI:NL:RBAMS:2019:1579
ECLI:NL:GHAMS:2017:2780	ECLI:NL:GHARL:2017:10386
ECLI:NL:GHDHA:2017:3403	ECLI:NL:GHSHE:2018:1782
ECLI:NL:GHDHA:2018:215	ECLI:NL:GHARL:2018:7223
ECLI:NL:GHSHE:2019:963	ECLI:NL:GHAMS:2019:923

Topics

Ik heb een analyseschema gemaakt aan de hand van de uitspraken. In het analyseschema heb ik topics gebruikt om de uitspraken te vergelijken en conclusies te trekken. Uit het overzichtsarrest heb ik de volgende topics gehaald:

Topics:

- Ontkennen
- Ogenblikkelijk
- Wederrechtelijk
- Aanranding
- Gevolgsvereiste
- Andere factoren
- Subsidiariteitseis
- Eigen bijdrage
- Uitlokking
- Garantenstellung
- Andere aanrander

Deze topics worden verder uitgelegd in bijlage I.

Hoofdstuk 2: De schulditsluitingsgrond ‘noodweerexces’

Hoofdstuk 2 betreft een juridisch kader waarin de wettelijke bepalingen omtrent noodweerexces en de desbetreffende wetsgeschiedenis wordt besproken. Daarnaast wordt de literatuur omtrent noodweerexces uiteengezet.

2.1 Memorie van toelichting

Het proberen een aanval af te slaan is onder andere een betekenis van het woord verdedigen volgens de Dikke van Dale.¹² Proberen een aanval af te slaan is een betekenis in de brede zin, want wanneer mag je wettelijk een aanval afslaan zonder hier zelf veroordeeld voor te worden. Een verdediging is volgens de wet toegestaan, maar in hoeverre?

In de memorie van toelichting uit 1879, waarin een samenstelling van een Wetboek van Strafrecht werd ontworpen, werd het erkende recht tot verdediging van belangrijke rechtsbelangen tegen inbreuken al geformuleerd. Noodweer stond in art. 51 Sr met de omschrijving: *‘Geen noodweer zonder wederrechtelijke aanranding, oogenblikkelijk gevaar voor eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed en een noodzakelijkheid van het gepleegde feit ter werping van het door de aanranding ontstaan actueel en anders niet te keeren gevaar.’* De invulling van de noodzakelijkheid van het gepleegde feit werd aan de beoordeling van de rechter overgelaten. Noodweer zou niet verder reiken dan de noodzakelijke verdediging. Indien een hevige gemoedsbeweging (vrees, angst of radeloosheid) door de wederrechtelijke aanranding was opgewekt en voortduurde nadat het onmiddellijke gevaar was geweken of geen andere middelen gebruikt hadden kunnen worden om dit af te wenden, sluit die gemoedsbeweging de strafbaarheid uit en kon er sprake zijn noodweerexces. Voornoemde werd eveneens overgelaten aan de invulling van de rechter.¹³

¹² ‘Betekenis verdedigen’, *Dikke van Dalen*, vanden.nl.

¹³ *Kamerstukken II 1878/79*, 110, 3, p. 65

2.2 Noodweer

Noodweer is een rechtvaardigingsgrond. Een rechtvaardigingsgrond houdt in dat de wederrechtelijkheid aan een gedraging wordt ontnomen. Oftewel naderhand bezien is de handeling van de verdachte niet in strijd met het recht, waardoor niemand daarvoor gestraft kan worden.¹⁴ Hedendaags staat noodweer in art. 41 lid 1 Sr. In art. 41 lid 1 Sr staat: *“Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.”* Uit deze wettekst kunnen een aantal vereisten gehaald worden voor een geslaagd beroep op de rechtvaardigingsgrond noodweer. Er moet sprake zijn van een:

- Ogenblikkelijke aanranding
- Van eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed
- Wederrechtelijke aanranding
- Verdediging moet noodzakelijk zijn
- (noodzakelijke) verdediging is geboden

2.2.1 Ogenblikkelijke aanranding

Voor een geslaagd beroep op noodweer moet sprake zijn van een ogenblikkelijke aanranding. Onder het begrip aanranding wordt verstaan: ‘Gedragingen die kunnen worden beschouwd als een feitelijke aantasting van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed.’¹⁵ Met een ogenblikkelijke aanranding wordt het tijdsaspect in de noodweerhandeling bedoeld. De aanranding moet op het verdedigingsmoment acuut zijn. De noodweerhandeling is toegestaan vanaf het moment dat de aanranding dreigt te beginnen of begonnen is.¹⁶ Om een voorbeeld te geven van de definitie van een ogenblikkelijke aanranding, worden hierna vier arresten van de Hoge Raad beschreven om zo meer informatie te krijgen omtrent de invulling door de Hoge Raad.

Hoge Raad, 8 februari 1932

De Hoge Raad overwoog in een uitspraak van 8 februari 1932 dat een dreigende houding aannemen nog niet betekent dat er sprake is van een ogenblikkelijke aanranding.

¹⁴ Verbeek, *Tekst & Commentaar Awb*.

¹⁵ HR 2 februari 1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466 NJ 1965.

¹⁶ Cleiren & Nijboer, *Tekst & Commentaar Strafrecht*, p. 360.

Enkele vrees dat men zal worden aangerand, doordat iemand een dreigende houding aanneemt (deze vrees kan zelfs denkbeeldig zijn), kan nooit tot een rechtvaardiging strekken van het alvast zelf tot de aanval overgaan, aangezien een dreigende houding bij een bedreiging kan blijven. Aan de hand van de omstandigheden moet ieder normaal persoon in dezelfde situatie tot de conclusie hebben kunnen komen dat hij zou worden aangerand.¹⁷

Hoge Raad, 24 juni 1975

In 1975 ging de uitspraak omtrent enkele vrees nog verder. De uitspraak ging om een schietpartij in een kroeg. In de verklaringen is de situatie geschetst vlak voor het schieten, waarbij het slachtoffer naar de verdachte toe bleef lopen en zijn handen naar boven bracht terwijl de verdachte hem onder schot hield. De verdachte voelde zich bedreigd en had vrees dat het slachtoffer een vuurwapen zou trekken. In de uitspraak oordeelde de Hoge Raad dat enkele vrees dat het slachtoffer een vuurwapen zal trekken, ook na een voorgeschiedenis zoals door de verdachte geschetst (een gevaarlijke man, deinst niet terug voor vuurwapens en wilde wraak op hem) en de situatie vlak voor het schieten, welke is geschetst door de verklaringen, geen onmiddellijke dreigende aanranding opleverde, waartegen pistoolschoten op het lichaam van het slachtoffer noodzakelijk waren.¹⁸

Hoge Raad, 22 november 1937

In een uitspraak van 22 november 1937 oordeelde de Hoge Raad dat er een onmiddellijk gevaar voor een aanranding aanwezig moet zijn, indien men van aanranding wil kunnen spreken. Hierbij is niet vereist dat noodzakelijk zou zijn dat er levensgevaar of ernstig letsel dreigt voor de toepassing van noodweer.¹⁹

2.2.2 Van eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed

Een aanranding is een gedraging die kan worden beschouwd als een feitelijke aantasting van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed.²⁰ Om van noodweer te kunnen spreken mag je dus ook voor de belangen van een ander opkomen.

¹⁷ HR 8 februari 1932, ECLI:NL:HR:1932:BG9439.

¹⁸ HR 24 juni 1975, *Nederlandse Jurisprudentie* 1976, p. 60.

¹⁹ HR 22 november 1937, *Nederlandse Jurisprudentie* 1938, p. 990.

²⁰ HR 2 februari 1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466 NJ 1965.

De aanranding moet gericht zijn tegen:

- Eigen of andermans lijf: Dit kan bijvoorbeeld indien sprake is van een mishandeling;
- Eigen of andermans seksuele eerbaarheid: In het kader van noodweer(exces) betreft het eerbaarheid niet in de zin van een belediging, maar als een verkrachting/aanranding. De eerbaarheid is toegevoegd, zodat er bij een inbreuk op de seksuele integriteit ook een beroep op noodweer(exces) mogelijk is;
- Eigen of andermans goed: Bovengenoemde kan gaan om een diefstal of beschadiging van eigen of andermans goed. Met het begrip 'goed' wordt bedoeld: 'voor menselijke beheersing vatbare' stoffelijke objecten. Oftewel het is tastbaar voor de mens, je kunt het aanraken.²¹

Om een voorbeeld te geven van de definitie van een aantasting van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed, worden hierna twee arresten beschreven om zo meer informatie te krijgen omtrent de invulling door de uitspraken.

Hoge Raad, 17 december 1996

Het beperken van iemands bewegingsvrijheid levert een aanranding van het lijf op. De verdachte werd door het slachtoffer bij de arm vastgepakt en hij wilde haar mee sleuren richting school. De verdachte wilde dit uitdrukkelijk niet en had meerdere malen verzocht om haar los te laten. Bovenstaande zorgde ervoor dat de Hoge Raad oordeelde dat er sprake was van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding van haar lijf.²²

Hoge Raad, 2 februari 1965

Het begrip aanranding werd in 1965 opgerekt door de Hoge Raad. In deze uitspraak werd overwogen dat niet alleen gedragingen die kunnen worden beschouwd als een feitelijke aantasting van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed, onder het begrip aanranding moeten worden begrepen, maar ook gedragingen die een onmiddellijk dreigend gevaar daarvoor opleveren.²³

²¹ Kwakman, 'Noodweer en noodweerecces. Een schema met toelichting.' *Nico kwakman blogspot* 22 november 2011, nicokwakman.blogspot.com.

²² HR 17 december 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZD0604.

²³ HR 2 februari 1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466 NJ 1965.

2.2.3 Wederrechtelijke aanranding

In de meeste gevallen is de aanranding wederrechtelijk. Wederrechtelijkheid kan worden omschreven als: ‘zonder eigen recht’ of ‘zonder bevoegdheid’.²⁴ Een opsporingsambtenaar houdt iemand aan met gepast geweld, dan is de toepassing van dat geweld rechtmatig. De aangehoudene kan zich daartegen met geweld verdedigen, maar kan zich dan niet beroepen op noodweer. De ‘aanranding’ door de opsporingsambtenaar was niet wederrechtelijk, zo werd in een uitspraak uit 2003 door de Hoge Raad overwogen.²⁵

Daarnaast hoeft de gedraging waar men zich tegen verdedigt niet op zichzelf een strafbaar feit of poging daartoe te zijn. Ter illustratie: met een gebalde vuist op iemand afkomen is nog geen mishandeling in de zin van art. 300 Sr, maar kan wel een aanranding opleveren waartegen een beroep op noodweer of noodweerexcès open staat. De aanranding hoeft geen strafbaar feit op te leveren, maar de aanranding moet wel wederrechtelijk zijn.²⁶

2.2.4 Verdediging moet noodzakelijk zijn

Dat een verdediging noodzakelijk moet zijn, wordt het subsidiariteitsbeginsel genoemd. De vraag is steeds of de verdachte zich wel moest verdedigen. Bij een toetsing van de noodzakelijkheid van de verdediging wordt dan ook gekeken of de verdachte zich aan de aanranding kon en moest onttrekken.²⁷ De Hoge Raad oordeelde herhaaldelijk dat de noodzaak tot verdediging afwezig is, indien de verdachte de feitelijke mogelijkheid om weg te lopen niet benut heeft, aangezien dit altijd van de verdachte wordt gevergd.²⁸ Om een voorbeeld te geven van de beoordeling van de mogelijkheid van de onttrekking bij een aanranding, worden hierna twee arresten van gerechtshoven beschreven.

Gerechtshof Den Haag, 3 februari 1941

In de uitspraak van 3 februari 1941 werd weliswaar geoordeeld dat de verdachte zich had kunnen onttrekken door de woning in te vluchten, maar gezien de omstandigheden,

²⁴ Voorde, *Tekst & Commentaar Strafrecht*.

²⁵ HR 25 februari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF1931.

²⁶ Voorde, *Tekst & Commentaar Strafrecht*.

²⁷ Jansen, *DD* 2014/70 p. 730

²⁸ HR 15 januari 1957, ECLI:NL:PHR:1971:AC3946; HR 2 februari 1982, *Nederlandse Jurisprudentie* 1982, p.384; HR 25 juni 1985, *Nederlandse Jurisprudentie* 1986, p.75.

namelijk bij nacht op het platteland en het milieu waarin zij zich verkeerden, mocht dit in redelijkheid niet worden verlangd. Het beroep op noodweer werd dan ook gehonoreerd.²⁹

Gerechtshof Amsterdam, 23 december 1976

In deze uitspraak was de verdachte in gesprek met een portier of hij zijn jas moest afgeven. De verdachte ging naar een hoger gelegen barlokaal en de portier had hem achtervolgd. De portier kwam dreigend over waardoor de verdachte in onmiddellijk gevaar verkeerde. De portier had meer lichaamskracht. De omstanders probeerden hem nog tegen te houden, maar konden het treffen niet voorkomen. De verdachte zag geen andere uitgang dan de trap waarlangs hij kwam en stak de portier. Het hof stelt dat de verdachte zich niet aan de aanval had kunnen onttrekken.³⁰

Na de toetsing van de noodzaak van de verdediging zelf wordt er ook getoetst of de gekozen verdediging noodzakelijk is. Voornoemde houdt in dat de verdachte moet kiezen voor het minst strafbare, oftewel het minst ingrijpende alternatief om zijn doel te bereiken. Indien een verdachte de aanranding bijvoorbeeld met een vuistslag kan oplossen, mag hij geen vuurwapen gebruiken.³¹ De mogelijkheid bestaat dat het verdedigingsmiddel op zich proportioneel wordt geacht, maar aangezien hij zich ook met een vuistslag had kunnen verdedigen, het toch onaanvaardbaar is, aangezien het niet het minst ingrijpende is.³² Indien een verdediging niet noodzakelijk was geweest, wordt er door de Hoge Raad zowel een beroep op noodweer als noodweeroxces uitgesloten.³³

2.2.5 (Noodzakelijke) verdediging is geboden

Dat de verdediging geboden moet zijn, wordt het proportionaliteitsbeginsel genoemd. Bij het proportionaliteitsbeginsel wordt er een balans opgemaakt tussen de belangen. Aan de ene kant het belang dat men met zijn 'verdediging' probeert te 'redden'.

²⁹ Hof Den Haag, 3 februari 1941, *Nederlandse Jurisprudentie* 1941, p.253.

³⁰ Hof Amsterdam 23 december 1976, ECLI:NL:GHAMS:1976:AC5852.

³¹ Kwakman, *NJB* 2012/88.

³² Jansen, *DD* 2014/70 p. 730

³³ HR 26 februari 1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC8740; HR 31 oktober 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7960.; HR 13 juni 2006, ECLI:NL:PHR:2006:AW3569; HR 20 februari 2007, *Nederlandse Jurisprudentie* 2007, p.148.

Dit belang moet circa even zwaar wegen als het belang dat wordt beschermd door de regel die daarbij wordt overtreden. Hierbij gaat het om het strafbare feit dat wordt gepleegd om zich tegen de aanranding te verdedigen. Indien bijvoorbeeld een verdachte zijn handtas verdedigt tegen een aanranding door diegene met een mes te steken, wat fataal blijkt te zijn, is deze gedraging niet in verhouding tot het verlies van een handtas. De verdachte had zich mogen verdedigen, maar dit mag niet zover gaan dat de dader het mogelijk niet overleeft.³⁴

2.3 Noodweerexcès

Noodweerexcès is een schulditsluitingsgrond. Het uitgangspunt van een schulditsluitingsgrond is dat de ‘dader’ niet meer uit vrije wil handelde. Bij het toerekenen van strafbaarheid aan het gedrag van een dader gaat het allang niet meer alleen om de vrije wil, maar om een veel ingewikkelder complex van psychische factoren dat mensen drijft en dat in de beoordeling moet worden betrokken. Bij een schulditsluitingsgrond gaat het om de vraag in hoeverre de psychische gesteldheid van de verdachte strafbaarheid in de weg staat. Concluderend neemt een schulditsluitingsgrond de schuld in de zin van verwijtbaarheid weg.³⁵

Noodweerexcès staat opgenomen in art. 41 lid 2 Sr. In art. 41 lid 2 Sr staat: *“Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.”* Uit deze wettekst kunnen een aantal vereisten gehaald worden voor een geslaagd beroep op de schulditsluitingsgrond noodweerexcès. Er moet sprake zijn van een:

- (Noodweersituatie)
- De noodzakelijke verdediging wordt overschreden
- Hevige gemoedsbeweging
- De hevige gemoedsbeweging is veroorzaakt door de aanranding.

³⁴ Kwakman, *NJB* 2012/88.

³⁵ Stolwijk, *Een inleiding in het strafrecht in 13 hoofdstukken* p. 210-211.

Er zijn drie vormen van noodweerexces:

- Intensief exces: Men grijpt naar een te zwaar verdedigingsmiddel;³⁶
- Extensief exces: Te lang doorgaan met verdedigen;³⁷
- Tardief exces: De verdediging moet nog beginnen op het moment dat de aanval is afgelopen.³⁸

Deze vormen van noodweerexces worden niet verder uitgewerkt, omdat dit bij een beroep op noodweerexces vaak niet specifiek wordt aangegeven.

2.3.1. Noodweersituatie

Er kan alleen van noodweerexces worden gesproken, indien er een ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed heeft plaatsgevonden. Voornoemde wordt een noodweersituatie genoemd.³⁹ Deze vereisten zijn in het begin van dit hoofdstuk uitgewerkt.

2.3.2. Noodzakelijke verdediging overschreden

De noodzakelijke verdediging is overschreven wanneer de verdediging niet meer voldoet aan het proportionaliteitsvereiste. De verdediging was niet gepast doordat er sprake was van een hevige gemoedstoestand, die was veroorzaakt door de aanranding. De gedraging is verricht, omdat er een noodzaak tot verdedigen was door de situatie en het tijdstip waarin de verdachte zich bevond.⁴⁰

Gerechtshof Amsterdam, 8 februari 1977

Een steekpartij waarbij het slachtoffer de verdachte met een mes confronteerde. Het mes viel uit zijn hand, maar de geparkeerde auto stond in de weg zodat verdachte belemmerd werd om zich snel te verwijderen. Het slachtoffer probeerde het mes weer te verschaffen door met zijn voet richting het mes te bewegen. Verdachte heeft als gevolg van een hevige gemoedsbeweging het slachtoffer met het mes gestoken.

³⁶ HR 23 oktober 1984, ECLI:NL:PHR:1984:AC8567.

³⁷ HR 27 mei 1975, ECLI:NL:PHR:1975:AB6146.

³⁸ HR 18 oktober 1988, ECLI:NL:PHR:1988:AD0467.

³⁹ Aanwijzing handelwijze bij beroep op noodweer van 21 december 2010, 2010A030, *Stcrt.* 2010, 20474.

⁴⁰ Cleiren & Nijboer, *Tekst & Commentaar Strafrecht*, p. 365/366.

Verdachte had de grenzen van een noodzakelijke verdediging overschreden en het gerechtshof honoreerde het beroep op noodweerexces.⁴¹

2.3.3 Hevige gemoedsbeweging

Een hevige gemoedsbeweging is een breed begrip. Bij een hevige gemoedsbeweging moet worden gedacht aan emoties zoals: 'vrees, angst, of radeloosheid'.⁴² Er moet aangenomen kunnen worden dat de verdachte handelde uit hevige schrik, paniek, angst en zich liet meeslepen in zijn emoties.⁴³ In een uitspraak van 2010 door de Rechtbank Rotterdam wordt gesproken over een hevige gemoedsbeweging in de zin van: "*door het lint gaan*", "*zwart voor de ogen worden*".⁴⁴ De directe oorzaak van de hevige gemoedsbeweging kan ook in de persoonlijkheidsproblematiek te vinden zijn van een verdachte. Er moet dan wel sprake zijn van een verband die direct is, zodat de aanranding ervoor heeft gezorgd dat de hevige gemoedsbeweging is ontstaan.⁴⁵

2.3.4 Hevige gemoedsbeweging is veroorzaakt door de aanranding

De gedraging moet het onmiddellijk gevolg zijn van een hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door een wederrechtelijke aanranding. Voornoemde wordt ook wel de dubbele causaliteit genoemd. De hevige gemoedsbeweging moet dus van doorslaggevend belang zijn geweest voor de verweten gedraging. Andere factoren kunnen hebben bijgedragen aan het ontstaan van de hevige gemoedsbeweging. Aan het gevolgvereiste is niet voldaan indien de hevige gemoedsbeweging terug is te voeren op een eerdere bestaande emotie zoals kwaadheid. Er wordt getoetst of er een onmiddellijk gevolg kan worden teruggekoppeld aan de mate waarin de grenzen van de noodzakelijke verdediging zijn overschreden en de intensiteit en de aard van de hevige gemoedsbeweging. Tevens kan het tijdsverloop tussen de verdedigingshandeling en de aanranding van belang zijn.⁴⁶

⁴¹ Hof Amsterdam 8 februari 1977, ECLI:NL:GHAMS:1977:AC0191.

⁴² Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 9.4.8.

⁴³ Machielse 1986, p. 682.

⁴⁴ Rb. Rotterdam 12 juli 2019, ECLI:NL:RBROT:2010:BN1337.

⁴⁵ Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 9.4.8.

⁴⁶ Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 9.4.8.

Naast de algemene vereisten van noodweer en noodweerexces zijn er nog twee belangrijke punten te noemen die van belang kunnen zijn bij een beoordeling van een beroep op noodweer(exces), namelijk: ‘Garantenstellung’ en ‘Culpa in causa.’

2.4 Garantenstellung

De garantenstellung houdt in dat indien mensen bepaalde kennis of vaardigheden hebben, deze als het ware de garantie moeten bieden dat ze extra voorzichtig zullen en kunnen zijn. Bijvoorbeeld wordt van een geoefende schutter verwacht dat hij in het geval van een verdedigingssituatie niet op vitale lichaamsdelen vuurt. Doet hij dit wel, dan kan geoordeeld worden dat de verdediging disproportioneel is, aangezien er niet is voldaan aan het subsidiariteitsbeginsel. Eerdergenoemde situatie kan verschillend zijn indien het gaat om een niet geoefende schutter.⁴⁷

2.5 Culpa in causa

Culpa in causa kan een beroep op noodweer of noodweerexces in de weg staan. Culpa in causa heeft betrekking op de mate van eigen schuld van een verdachte, waardoor hij in een situatie is gekomen waar een strafbaar feit uit voortvloeit. Voornoemde kan onderverdeeld worden in twee soorten:

- Culpa in causa
- Dolus in causa

Culpa in causa wordt meestal gebruikt om beide begrippen mee aan te duiden, maar afzonderlijk gezien gaat culpa in causa om de schuld (het onoplettend handelen). Bij dolus in causa gaat het om opzet, het opzettelijk handelen of nalaten.⁴⁸

In het volgende hoofdstuk zullen nog meer feiten en omstandigheden worden besproken, welke door de Hoge Raad in het overzichtsarrest inzake de schulduitsluitingsgrond ‘noodweerexces’ zijn benoemd.

⁴⁷ Kwakman, *NJB* 2012/88.

⁴⁸ Nijboer en Wemes 1990 p. 78

Hoofdstuk 3: Het overzichtsarrest

Hoofdstuk 3 betreft een juridische kader waarin het overzichtsarrest van de Hoge Raad omtrent noodweer en noodweerexces uiteen wordt gezet.

Op 22 maart 2016 heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen inzake noodweer en noodweerexces. De Hoge Raad geeft aan dat deze strafuitsluitingsgronden in de praktijk moeilijkheden blijken te geven. Met dit overzichtsarrest moeten er mogelijke aandachtspunten aan de hand van zijn eerdere rechtspraak voor een beoordeling van een beroep op noodweer of noodweerexces duidelijk worden. Deze aandachtspunten zijn uiteengezet in dit hoofdstuk.

3.1 Motiveren en onderzoeken

Allereerst benadrukt de Hoge Raad dat er bij een beroep op noodweerexces een gemotiveerde beslissing op het verweer moet worden gegeven door de rechter. De rechter mag het verweer niet zonder gemotiveerde beslissing verwerpen. Daarnaast moet de rechter onderzoeken of aan de voorwaarden voor de aanvaarding van dat verweer is voldaan, waarbij betekenis kan toekomen aan de inhoud en indringendheid van de aangevoerde argumenten door of namens de verdachte.

3.2 Verdachte

De Hoge Raad noemt dat indien een verdachte de hem tenlastegelegde gedraging heeft ontkend, dit een beroep op noodweerexces niet in de weg kan staan. Dus als de verdachte gedraging heeft ontkend en de tenlastegelegde gedraging daarna bewezen is verklaard, is een beroep op noodweerexces nog steeds mogelijk. Daarnaast mag de rechter niet alleen de druk van het bewijzen van de feiten bij de verdachte neerleggen. Tevens moet de rechter bij een verwerping van het beroep van noodweerexces duidelijk laten weten of hij het beroep heeft verworpen. Dit doet hij door aan te geven of hij de namens de verdachte aan het verweer aangevoerde feiten niet aannemelijk acht of dat die feiten het beroep niet kunnen doen slagen.⁴⁹

⁴⁹ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

3.3 Ogenblikkelijke aanranding

Er is sprake van een ogenblikkelijke aanranding indien er sprake is van een onmiddellijk dreigend gevaar voor aanranding. Enkele vrees is daarbij niet voldoende. Voornoemde is ook in hoofdstuk 2 behandeld aan de hand van uitspraken. De Hoge Raad voegt hier nog aan toe dat de aanranding in alle redelijkheid bezien zodanig bedreigend moet zijn voor de verdachte dat de aanranding kan worden aangemerkt als een ogenblikkelijke aanranding zoals in art. 41 lid 1 Sr. Ieder normaal persoon zou aan de hand van de omstandigheden in dezelfde situatie tot de conclusie moeten komen dat hij zou worden aangerand.⁵⁰

In het overzichtsarrest is verwezen naar een uitspraak van de Hoge Raad van 18 september 1989 om bovengenoemde overweging te onderbouwen. In deze uitspraak is de verdachte ervan overtuigd dat persoon 2 kwade magische krachten bezit. Door het te dicht naderen van persoon 1 wat de mogelijkheid schiep tot fysiek contact, zouden de kwade magische krachten van persoon 2 kunnen worden overgebracht, waardoor er sprake zou zijn van een ogenblikkelijke aanranding. De Hoge Raad overwoog dat in redelijkheid beschouwd het niet zodanig bedreigend was voor de verdachte, waardoor het niet aannemelijk is geworden dat er sprake was van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding in de zin van art. 41 Sr.⁵¹

3.4 Van eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed

Onder het begrip “lijf” valt ook het wederrechtelijk beperken van de bewegingsvrijheid.⁵² In de uitspraak van de Hoge Raad van 17 december 1996, waar in het overzichtsarrest naar wordt verwezen, werd overwogen dat het vastpakken van iemand terwijl diegene dat uitdrukkelijk niet wil en meerdere malen heeft verzocht los te laten, zorgt voor een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding van haar lijf. In de uitspraak zijn wel de omstandigheden meegewogen dat er op dat moment een groep personen om haar heen was gaan staan, waarvan een dreiging uitging en het gerucht ging dat het slachtoffer van plan was om de verdachte in elkaar te (laten) slaan.⁵³

⁵⁰ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁵¹ HR 18 september 1989, ECLI:NL:HR:1989:ZC8183.

⁵² HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁵³ HR 17 december 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZD0604.

Daarnaast wordt er door de Hoge Raad nogmaals benadrukt dat het begrip “eerbaarheid” niet geldt op een aanranding door een belediging. Het overzichtsarrest leverde nieuwe informatie op ten opzichte van hoofdstuk 2 omtrent het begrip “goed”. Een goed hoeft geen legaal goed te zijn. Een illegaal goed (zoals cocaïne) wordt niet uitgesloten door de Hoge Raad voor een beroep op noodweerexces. Dit kan ervoor zorgen dat bij een aanranding van het goed van de verdachte (of andermans goed) verdediging, en een beroep op noodweerexces, mogelijk kan zijn.⁵⁴

3.5 Wederrechtelijke aanranding

Indien de politie rechtmatige dwangmiddelen toepast, is er geen sprake van een wederrechtelijke aanranding. Daarbij benoemt de Hoge Raad een nieuw punt, vergeleken met hoofdstuk 2, namelijk, dat er ook geen sprake is van een wederrechtelijke aanranding indien een verdachte zich verdedigt tegen iemand die zelf in noodweer handelt als reactie op de daarvoor gepleegde aanranding. Dit zorgt ervoor dat er geen jojo-effect komt tussen het slachtoffer en de verdachte met een verdediging uit reactie op de aanranding.⁵⁵

3.6 Verdediging moet noodzakelijk zijn

Bij een beroep op noodweerexces moet er een noodzaak tot verdediging zijn of zijn geweest.

3.6.1 Niet aanvallen, maar verdedigen

De gedraging van de persoon die zich beroept op noodweerexces, moet verdedigend zijn. Een beroep kan niet worden gehonoreerd indien zijn gedrag, bedoeling of uiterlijke verschijningsvorm niet verdedigend zijn, maar aanvallend, confrontatie gericht of zelfs deelnemend in een gevecht. Indien de verdachte zich dus niet verdedigde, maar duidelijk een aanval heeft ingezet, wordt een beroep op noodweerexces een stuk lastiger.⁵⁶

⁵⁴ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁵⁵ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁵⁶ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

In de uitspraak van 8 juni 2010 waar de Hoge Raad naar verwijst in het overzichtsarrest gaat het om een conflict waarbij de bedoeling van de verdachte en de uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging niet de wil om te verdedigen laat zien, maar het inzetten van een tegenaanval. Voornoemde zorgt ervoor dat het beroep op noodweerexces is verworpen.⁵⁷

3.6.2 Redelijke en reële mogelijkheid

De Hoge Raad noemt in het overzichtsarrest dat een verdediging noodzakelijk moet zijn (het subsidiariteitsbeginsel). Bij een verwerping van het beroep op noodweerexces moet er door de rechter enkele argumenten gegeven worden omtrent deze eis. Bij een toetsing van de noodzakelijkheid van de verdediging wordt gekeken of de verdachte zich aan de aanranding kon en moest onttrekken. Er moest voor de verdachte een redelijke en reële mogelijkheid zijn om zich aan de aanranding te onttrekken. Indien de verdachte deze mogelijkheid had, wordt dit van hem verwacht. In hoofdstuk 2 wordt al verwezen naar een aantal omstandigheden die mee kunnen wegen in de toetsing van dit vereiste, zoals dat de uitgang geblokkeerd is.⁵⁸ In het overzichtsarrest verwijst de Hoge Raad naar een uitspraak van de Hoge Raad van 13 oktober 2009, waarin de redelijke en reële mogelijkheid nogmaals verduidelijkt is. De Hoge Raad nam in deze zaak namelijk mee dat de verdachte geen redelijke en reële mogelijkheid had om zich te onttrekken aan de aanranding, aangezien hij zich in een keuken bevond van 2 à 3 meter en hij met zijn rug tegen de muur stond, waardoor hij niets kon. De omstandigheden en ruimte waarin de verdachte zich bevond kunnen dus een rol spelen in de beoordeling of er een redelijke en reële mogelijkheid tot onttrekking bestond.⁵⁹

3.6.3 Gevergd

Naast het feit dat er een redelijke en reële mogelijkheid tot onttrekking aan de aanranding moet zijn, moet de onttrekking ook van de verdachte kunnen worden gevergd. Indien de situatie zo bedreigend is dat onttrekken aan de aanranding geen reëel alternatief is, kan het zo zijn dat het niet van de verdachte kan worden gevergd.

⁵⁷ HR 8 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4788.

⁵⁸ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁵⁹ HR 13 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK0035.

Hierbij kan er voor de verdachte van belang zijn voor een beroep op noodweerexces dat er sprake is van hectiek van het moment, waardoor hij niet minder ingrijpend zou kunnen reageren, zoals in de uitspraak van de Hoge Raad van 17 mei 2016.⁶⁰

Tevens kan het zijn dat de verdachte zich niet behoefde te onttrekken bij een aanranding van anderen, aangezien hij in zijn hoedanigheid optreedt zoals bijvoorbeeld: een politieambtenaar of hij treedt op in het kader van een van de punten genoemd in art. 53 Sv, namelijk:

- Aanhouding op heterdaad;
- Officier van justitie of hulpofficier die de verdachte na aanhouding naar de plaats van het verhoor geleidt of zijn voorgeleiding of aanhouding beveelt;
- Andere opsporingsambtenaren die de verdachte aanhouden.⁶¹

3.7 Hevige gemoedsbeweging is veroorzaakt door de aanranding

De Hoge Raad beschrijft twee situaties waar een geslaagd beroep op noodweerexces gedaan kan worden, namelijk:

- De gedraging (welke verder ging dan geboden) die het onmiddellijke gevolg moet zijn van een hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door een wederrechtelijke aanranding;
- De wederrechtelijke aanranding was beëindigd, maar de gedraging was het onmiddellijke gevolg van de hevige gemoedsbeweging die was veroorzaakt door de voorafgaande wederrechtelijke aanranding.

Het onmiddellijke gevolg tussen de hevige gemoedsbeweging en de wederrechtelijke aanranding moet van doorslaggevend belang zijn geweest voor de gedraging. Aan het zogenoemde gevolgsvereiste is niet voldaan indien de hevige gemoedsbeweging te herleiden is op een eerder bestaande emotie, zoals kwaadheid naar het slachtoffer. De Hoge Raad benadrukt dat niet uitgesloten wordt dat andere factoren buiten dit conflict hebben meegedragen aan die hevige gemoedsbeweging.

⁶⁰ HR 17 mei 2016, ECLI:NL:HR:2016:864.

⁶¹ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

Tevens wordt er bij het onmiddellijk gevolg gekeken naar de aard en intensiteit van de hevige gemoedsbeweging in combinatie met de mate waarin de grenzen van de noodzakelijke verdediging zijn overschreden. Hierbij kan ook het tijdsverloop tussen de verdedigingshandeling en de aanranding van belang zijn.⁶²

3.8 Andere aanrander

In het overzichtsarrest is aandacht besteed aan een aanranding door een ander dan het slachtoffer. Het wordt niet uitgesloten dat een beroep op noodweerexces onmogelijk is indien de aanranding door een ander is geschied dan het slachtoffer. Dit kan het geval zijn indien:

- Het slachtoffer aandeel had in de aanranding of dreiging hiervan;
- Het slachtoffer redelijkerwijs had moeten aannemen dat andere gedragingen van het slachtoffer ertoe zouden leiden dat de verdachte, handelend in een hevige gemoedsbeweging, zich op het slachtoffer zou richten.⁶³

3.9 Garantenstellung

Er moet gekeken worden naar de persoon die zich op noodweerexces beroept. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven mag er van een persoon op grond van zijn bijzondere vaardigheden of zijn hoedanigheid meer worden verwacht inzake de noodzakelijke verdediging.⁶⁴

3.10 Culpa in causa

De Hoge Raad besteedt aandacht aan de bijzondere omstandigheden waardoor culpa in causa een beroep op noodweerexces in de weg kan staan. Deze bijzondere omstandigheden kunnen bijvoorbeeld zijn:

⁶² HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁶³ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁶⁴ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

- De verdachte heeft de aanval uitgelokt, door middel van:
 - Provocatie (waaruit blijkt dat hij uit was op een confrontatie);
 - Het willens en wetens opzoeken van de confrontatie met het slachtoffer en het uitlokken van een gewelddadige reactie van het slachtoffer.

Het willens en wetens in een situatie begeven door de verdachte waarin een agressieve reactie van het slachtoffer viel te verwachten, is niet voldoende om van een bijzondere omstandigheid te kunnen spreken. Ook indien de verdachte zich als voorzorgsmaatregel van een illegaal vuurwapen had voorzien in verband met een mogelijke aanval van het slachtoffer, is dit niet voldoende om van een bijzondere omstandigheid te kunnen spreken.⁶⁵

3.11 Putatief noodweer

De Hoge Raad benoemt het putatief noodweer als een verontschuldigbare dwaling aan de kant van de verdachte, waarbij de verdachte redelijkerwijs mocht menen dat hij zich moest verdedigen zoals hij heeft gedaan, omdat hij het dreigende gevaar heeft ingebeeld of de aard van de dreiging verkeerd heeft beoordeeld.⁶⁶

In het volgende hoofdstuk worden de feiten en omstandigheden uit het overzichtsarrest omgezet in topics om de jurisprudentieanalyse uit te voeren.

⁶⁵ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

⁶⁶ HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.

Hoofdstuk 4: Resultaten: noodweerexces gehonoreerd

Hoofdstuk 4 betreft een praktijkgericht hoofdstuk, waarin de resultaten worden besproken van de jurisprudentieanalyse in Bijlage I., welke is gedaan om te onderzoeken welke feiten en omstandigheden hebben bijgedragen aan een gehonoreerd beroep op noodweerexces.

In hoofdstuk 3 zijn een aantal door de Hoge Raad gegeven belangrijke aandachtspunten besproken die van belang zijn voor een beroep op noodweerexces. Deze aandachtspunten waren:

- Ontkennen
- Ogenblikkelijk
- Wederrechtelijk
- Aanranding
- Gevolgsvereiste
- Andere factoren
- Subsidiariteitseis
- Eigen bijdrage
- Uitlokking
- Garantenstellung
- Andere aanrander

Voorname zorgt ervoor dat deze topics zijn gebruikt om de uitspraken aan te toetsen. In het onderzoek zijn er geen uitspraken naar voren gekomen omtrent de garantenstelling, de aanranding door een ander geschied dan het slachtoffer en uitlokking. Dit zorgt ervoor dat deze topics niet inhoudelijk zijn behandeld. Tevens de topic eigen bijdrage wordt niet inhoudelijk behandeld in dit hoofdstuk, aangezien er bij de uitspraken met eigen bijdrage niets inhoudelijks over wordt gezegd door de rechter.

4.1. Ontkennen

In de 10 uitspraken die zijn geanalyseerd is er geen een keer de volledige gedraging ontkend door de verdachte. Het niet ontkennen lijkt samen te hangen met de *bewijsvoering*; er is bewijs voor het gedrag dus de verdachte kan de gedraging niet ontkennen. De rechter hecht voornamelijk waarde bij het beoordelen van de bewijsvoering aan de camerabeelden en de getuigenverklaringen (en eventueel ander aanwezig bewijs, zoals medische stukken).

Hij vergelijkt de verklaringen van de verdachte en het slachtoffer met de overige bewijsvoering en kijkt welke het meest overeenstemt met de gebeurtenissen. Deze verklaring omtrent de gebeurtenis wordt dan dikwijls gevolgd.

In uitspraak 4 is aangegeven hoe er door de rechter gekeken werd naar de verklaringen van de getuigen. Er werd hier meer waarde gehecht aan de verklaringen van de getuigen die spraken van een stekende beweging, dan aan de verklaring van de verdachte die beweerde dat hij het slachtoffer van zich af probeerde te duwen met het mes in zijn hand.

Aangezien in de jurisprudentieanalyse geen een keer is ontkend bij een gehonoreerd beroep op noodweerexces, kan er niet duidelijk worden geconcludeerd dat, zoals in het overzichtsarrest is genoemd, er bij een ontkenning een geslaagd beroep op noodweerexces kan worden gedaan. Wel kan er geconcludeerd worden dat de rechter vaak eerst ander bewijs voorop de verklaringen van de verdachte en het slachtoffer stelt. De advocaat dient bij een beroep op noodweerexces rekening te houden met ander bewijsvoering dan de verklaringen om te zorgen dat dit niet afwijkt van de verklaring van de verdachte.

4.2 Ogenblikkelijk

Bij dit topic ging het om de aanranding die op het verdedigingsmoment acuut moet zijn. In acht van de tien bekeken uitspraken werd door de rechter aangenomen dat de verdediging ogenblikkelijk was. Bij vijf uitspraken was dat opmerkelijk, omdat er niet meer ogenblikkelijk werd gehandeld. Desondanks kan het dus zo zijn dat er geen sprake meer is van de noodweersituatie (ogenblikkelijk en wederrechtelijke aanranding), maar dat de gedraging wel een onmiddellijk gevolg is op de aanranding waartegen verdediging noodzakelijk is. In uitspraak 10 werd er niet meer ogenblikkelijk gehandeld. De ogenblikkelijke aanranding was al beëindigd aangezien er niet direct is gereageerd, maar toch was er nog sprake van een gehonoreerd beroep op noodweerexces. Er kan dus sprake zijn van een geslaagd beroep op noodweerexces, ondanks dat de verdediging niet meer ogenblikkelijk was. Dit staat vaak in relatie met het gevolgsvereiste, waarbij de hevige gemoedsbeweging ervoor heeft gezorgd dat de verdachte de gedraging heeft begaan.

Daarnaast kan een gedraging niet ogenblikkelijk lijken in de praktijk, maar kan het alsnog ogenblikkelijk zijn in de zin van art. 41 lid 1 Sr.

In uitspraak 4 was er geen sprake van ogenblikkelijk handelen, maar aangezien er een onmiddellijk dreigend gevaar was voor een nieuwe aanranding, werd het gezien als ogenblikkelijke handelen. Het onmiddellijk dreigend gevaar voor een nieuwe aanranding moet groot genoeg zijn om als ogenblikkelijk te worden beschouwd. Voor onmiddellijk dreigend gevaar mag er niet alleen sprake zijn van enkele vrees. In uitspraak 4 ging het om het binnendringen van de woning door het slachtoffer onder agressief en fysiek gedrag, terwijl de verdachte, het slachtoffer en de kinderen zich in de woning bevonden en vreesde voor een aanranding van het lijf. Tevens in uitspraak 5 was er een onmiddellijk dreigend gevaar, aangezien de verdachte een mes had gezien bij het slachtoffer en deze met zijn hand in zijn zak naderde.

Ondanks het feit dat er een tijd tussen de gedraging en de verdediging zit, kan er sprake zijn van ogenblikkelijk handelen in de zin van art. 41 lid 1 van het Sr. Er wordt waarde gehecht aan het tijdsbestek tussen de gedraging en de verdediging. In uitspraak 7 was de tijd tussen het uitdrukken van de sigaret op de verdachte en de klap relatief kort. Er werd uitgegaan van een doorlopende gebeurtenis, waardoor de gedraging een onmiddellijk gevolg was op de aanranding.

De advocaat dient bij een beroep op noodweerexces altijd te laten zien dat de verdachte heeft gehandeld naar aanleiding van een acute aanranding, de verdediging moet daar onmiddellijk op gevolgd zijn (door de hevige gemoedsbeweging). Indien er geen aanranding is geweest waar de verdediging op gevolgd was, kan de advocaat een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding proberen aan te tonen, zodat de verdediging alsnog als ogenblikkelijk kan worden beschouwd. Indien dit niet het geval is en er tijd is verstreken tussen de aanranding en de verdediging, dan dient de advocaat aannemelijk te maken dat de verdediging wel een 'onmiddellijk gevolg' is van de aanranding. Dit kan de advocaat doen door aannemelijk te maken dat er sprake was van een doorlopende gebeurtenis, waardoor de gedraging alsnog een onmiddellijk gevolg was op de aanranding doordat het tijdsbestek tussen de gedraging en de verdediging relatief kort was.

4.3 Wederrechtelijk

Bij de meeste uitspraken is er sprake van een wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar voor een wederrechtelijke aanranding, zoals in uitspraak 4 en 5. Onder omstandigheden kan een gedraging, welke in normaal opzicht niet wederrechtelijk zou zijn, toch als wederrechtelijk worden beschouwd.

In uitspraak 9 werd het gooien van water als een wederrechtelijke aanranding van het lichaam gezien, omdat er sprake was van onenigheid tussen de partijen voor het gooien.

Er dient door de advocaat bij een beroep op noodweerexces aannemelijk gemaakt te worden dat de aanranding, waar de verdachte zich tegen heeft verdedigd, wederrechtelijk was. Indien het op het eerste gezicht niet wederrechtelijk lijkt, kan de aanranding door onderbouwing van het voorafgaande conflict toch als wederrechtelijk worden aangenomen.

4.4 Aanranding

De wederrechtelijkheid en de aanranding overlappen in de meeste gevallen. Er is veelal sprake van een aanranding of er moet een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding zijn, zoals in uitspraak 4 en 5. Daarnaast mag er verdedigd worden tegen een aanranding van een ander. In uitspraak 8 is er door de vuistslag tegen de verdachte en de collega sprake van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding tegen het lijf van de verdachte en andermans lijf.

Tevens kan een aanranding ook onder omstandigheden het gooien van water betekenen. In uitspraak 9 werd het gooien van water onder de omstandigheden van onenigheid tussen het slachtoffer en de verdachte gezien als een aanranding van het lichaam van de verdachte.

De advocaat dient aannemelijk te maken dat er sprake was van een aanranding tegen de verdachte zijn lijf, goed of eerbaarheid of iemand anders zijn lijf, goed of eerbaarheid.

Is er geen sprake van een aanranding, dan dient de advocaat aannemelijk te maken dat er een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding was, zodat het alsnog als een aanranding kan worden gezien.

4.5 Gevolgsvereiste

De gedraging moet het onmiddellijk gevolg zijn van een hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door een wederrechtelijke aanranding. Indien de rechter niet duidelijk kan onderscheiden of de gedraging het gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging of van een andere factor buiten dit conflict, kan de rechter zoals in uitspraak 1 besluiten om de verdachte het voordeel van de twijfel te geven. Dit zorgt ervoor dat er wordt aangenomen dat de gedraging het gevolg is geweest van de hevige gemoedsbeweging, welke door de aanranding is ontstaan. De rechter kijkt eerst naar de aanwezige bewijzen voordat er voordeel van de twijfel wordt gegeven. De uitlatingen van de verdachte kunnen hierbij van belang zijn. In uitspraak 10 werd gekeken naar de getuigenverklaringen omtrent de uitlatingen van de verdachte, waarbij hij het steeds had over dat hij geslagen is en niet over de andere factor voor de hevige gemoedsbeweging.

Bij het gevolgsvereiste kan er rekening gehouden worden met het tijdsbestek tussen de aanranding en de verdediging. In uitspraak 5 was er sprake van een kort tijdsbestek en een onoverzichtelijke situatie. Hierdoor werd aangenomen dat de verdachte in paniek de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden. Tevens kan een trauma een trigger zijn tot een hevige gemoedstoestand die doorslaggevend was voor de gedraging. In uitspraak 7 was het uitdrukken van een sigaret in het gezicht van de verdachte een trigger, omdat zijn huis in brand is gestoken. Hij zou overspoeld zijn door emotie en kon geen weerstand bieden tegen deze hevige gemoedstoestand.

Allereerst dient de advocaat, zoals omschreven bij ogenblikkelijk, aannemelijk te maken dat de gedraging een onmiddellijk gevolg is van de hevige gemoedsbeweging die door de aanranding is veroorzaakt. Dit kan de advocaat doen door getuigenverklaringen of ander bewijs te vergaren waarop duidelijk wordt dat de oorzaak van de gedraging door de aanranding komt. Hierbij kan de tijd tussen de aanranding en de gedraging van belang zijn en een onoverzichtelijke situatie waardoor de verdachte uit paniek zou handelen. Ook kan een trauma een oorzaak zijn die door de aanranding is getriggerd. Bij twijfel tussen de oorzaak van de gedraging, kan de advocaat gebruik maken van uitspraak 1.

Dit kan ervoor zorgen dat de rechter het voordeel van de twijfel geeft aan de verdachte omtrent de oorzaak.

4.6 Andere factoren

Indien er andere factoren aanwezig zijn die zouden hebben kunnen meegedragen aan de hevige gemoedstoestand, betekent dit nog niet dat een beroep op noodweerexces zinloos is.

In uitspraak 4 was er een affaire en werd er tijdens de aanranding opmerkingen over die affaire gemaakt, maar de rechtbank achtte dit niet van doorslaggevend belang voor de gedraging.

Andere factoren die hebben bijgedragen hoeven niet altijd negatief uit te vallen voor de verdachte. In uitspraak 7 werd er namelijk aangenomen dat aan de hand van het rapport van de psycholoog de trauma een trigger was, waardoor hij overspoeld werd door emoties en er sprake was van een hevige gemoedstoestand welke doorslaggevend was voor de gedraging.

Tevens bij onduidelijkheid over het doorslaggevende belang voor de gedraging, kan de rechter zoals in uitspraak 1 besluiten om de verdachte het voordeel van de twijfel te geven. Ook in uitspraak 10 was er sprake van een andere factor, namelijk de inbraak bij zijn ex door het slachtoffer. Hier kon ook niet uitgesloten worden dat de kwaadheid heeft meegespeeld bij de hevige gemoedsbeweging, maar is er wel aangenomen dat dit niet van doorslaggevend belang was voor de gedraging.

Andere factoren buiten dit conflict kunnen positief of negatief uitpakken voor de verdachte. De advocaat dient allereerst aannemelijk te maken dat de andere factor niet van doorslaggevend belang is geweest voor de gedraging. Bij twijfel kan de advocaat gebruik maken van uitspraak 1 en 10 waarbij het voordeel van de twijfel werd gegeven aan de verdachte over de oorzaak van de gedraging. Indien dit wel het geval is, dient de advocaat aannemelijk te maken dat de andere factor, bijvoorbeeld een trauma, getriggerd was door de aanranding.

4.7 Subsidiariteitseis

Het onttrekken aan de aanranding moet reëel en redelijk zijn. Tevens moet het kunnen worden gevergd van de verdachte. In uitspraak 1 heeft de rechtbank geoordeeld dat het onttrekken niet reëel en redelijk is en het niet gevergd kan worden van de verdachte, aangezien het slachtoffer de eerste klap heeft uitgedeeld. De verdachte kan zich ook niet onttrekken indien het slachtoffer de verdachte steeds blijft opzoeken, zoals in uitspraak 7.

De omstandigheden kunnen een rol spelen bij de subsidiariteitseis, zoals in uitspraak 3 en 5 namelijk:

- Meerdere malen gevraagd de ruimte te verlaten.
- Kleine ruimte.
- Het slachtoffer had al drie mensen aangevallen
- Deur was geblokkeerd

Daarnaast kan een ziekte, waardoor de verdachte zich niet kon onttrekken, meespelen bij de beoordeling. In uitspraak 4 had de verdachte COPD waardoor hij zich niet tijdig kon onttrekken aan de aanranding. Om een geslaagd beroep op noodweerexces te doen, hoeft niet altijd aan de subsidiariteitseis te zijn voldaan. In uitspraak 10 had de verdachte gelegenheid om zich aan een volgende aanranding te onttrekken, maar is alsnog een geslaagd beroep op noodweerexces gedaan.

De advocaat dient aannemelijk te maken dat de verdachte zich had onttrokken aan de situatie. Indien dit niet het geval was, dient de advocaat aannemelijk te maken dat onttrekken niet reëel en redelijk was en het niet gevergd kon worden van de verdachte. Hierbij kunnen omstandigheden een rol spelen om dit aan te tonen, namelijk: het slachtoffer heeft de eerste klap uitgedeeld, het slachtoffer blijft de verdachte opzoeken, de verdachte heeft het slachtoffer meerdere malen vragen de ruimte te verlaten, ze bevonden zich in een kleine ruimte, het slachtoffer had al mensen aangevallen, een ziekte waardoor de verdachte niet tijdig weg kon en de deur was geblokkeerd waardoor de verdachte niet weg kon. Deze omstandigheden kunnen bijdragen aan het voldoen van het subsidiariteitsvereiste.

Hoofdstuk 5: Resultaten: noodweerexces verworpen

Hoofdstuk 5 betreft een praktijkgericht hoofdstuk, waarin de resultaten worden besproken van de jurisprudentieanalyse in Bijlage II., welke is gedaan om te onderzoeken welke feiten en omstandigheden hebben bijgedragen aan een verworpen beroep op noodweerexces.

In het onderzoek zijn er geen uitspraken naar voren gekomen omtrent de garantenstelling en de aanranding door een ander geschied dan het slachtoffer. Dit zorgt ervoor dat deze topics niet inhoudelijk zijn behandeld.

5.1 Ontkennen

In de 10 uitspraken die zijn geanalyseerd valt het op dat de verdachten in alle 10 de uitspraken niet de gehele gedraging ontkennen. Indien zij ontkennen, ontkennen zij gedeeltelijk. In uitspraak 4 waar gedeeltelijk werd ontkend, ging de rechter mee in de beschrijving van de politie naar aanleiding van de camerabeelden en de verklaringen van de getuigen. In uitspraak 9 werd ook gedeeltelijk ontkend. De rechtbank ging mee in de verklaring van het slachtoffer, omdat dit overeenkwam met het letsel, de verklaring van de getuige en de camerabeelden. Er is dus net als bij de uitspraken waarin het beroep gehonoreerd werd een samenhang te zien met de bewijsvoering. De rechter vergelijkt de verklaringen van de verdachte en het slachtoffer met de overige bewijsvoering en kijkt welke het meest overeenstemt omtrent de gebeurtenissen. Deze verklaring omtrent de gebeurtenis wordt dan dikwijls gevolgd.

Aangezien in de jurisprudentieanalyse geen een keer de volledige gedraging is ontkend bij een verworpen beroep op noodweerexces, kan er niet duidelijk worden geconcludeerd of ontkenning meedraagt aan een verworpen beroep op noodweerexces. Indien de verklaring van de verdachte niet strekt met het andere bewijs, kan de rechter de keuze maken om deze omtrent de gebeurtenis niet te volgen. De advocaat dient net zoals in het vorige hoofdstuk bij een beroep op noodweerexces rekening te houden met ander bewijs dan de verklaringen om te zorgen dat dit niet afwijkt van de verklaring van de verdachte.

5.2 Ogenblikkelijk

Bij dit topic ging het om de aanranding die op het verdedigingsmoment acuut moet zijn. In vijf van de tien bekeken uitspraken werd door de rechter niet aangenomen dat de verdediging ogenblikkelijk was. Het kan er op lijken dat de gedraging wel een onmiddellijk gevolg is op de aanranding waartegen verdediging noodzakelijk is, maar dit toch niet zo is. In uitspraak 1 is een gevecht geweest tussen twee groepen, waarna een groep wegloopt. Door het achterna zitten van de andere groep, is de confrontatie opgezocht nadat de noodweersituatie al was geëindigd. Aangezien de confrontatie is opgezocht is er geen sprake van een ogenblikkelijke aanranding. Dit hangt dus samen met de eigen bijdrage. Ook in uitspraak 10 was de ogenblikkelijke aanranding al beëindigd door het slachtoffer van zich af te duwen, maar toen het slachtoffer de verdachte weer benaderde, is hij woest geworden en heeft hij het slachtoffer ernstig mishandeld. De ogenblikkelijke aanranding was al met een duw beëindigd en er was geen sprake van een aanranding alleen omdat het slachtoffer zijn richting op kwam.

5.3 Wederrechtelijk

In de meeste gevallen is er sprake van een wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar voor een wederrechtelijke aanranding. Bij de uitspraken waar er geen sprake was van een wederrechtelijke aanranding was dat omdat er geen noodweersituatie bestond zoals in uitspraak 1 en 4. De wederrechtelijkheid wordt vaak samen getoetst met de aanranding.

5.4 Aanranding

Bij de aanranding moet er sprake zijn van een aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding. In uitspraak 10 heeft de verdachte het slachtoffer van zich af geduwd. Hiermee was de ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding beëindigd. Toen het slachtoffer de verdachte daarna enkel benaderde, was er geen sprake van een aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding. Hierbij werd meegenomen dat de verdachte niet bang was voor het slachtoffer en hem beschreef als een vriendelijke, niet (fysiek) bedreigende man.

Een beroep op noodweerexces wordt verworpen indien er niet voldoende aannemelijk gemaakt is dat er sprake is van een noodweersituatie voor degene wiens lijf, eerbaarheid of goed beschermd wordt. In uitspraak 7 mengt de verdachte zich in een gevecht tussen het slachtoffer en betrokkene 3, waarbij de verdachte tweemaal met een gummiknuppel slaat. De verdachte verklaart dat hij betrokkene 3 uit het gevecht probeerde weg te krijgen. Enkel het feit dat er een gevecht was, is onvoldoende om van een noodweersituatie te spreken.

De situatie van het slachtoffer kan een rol spelen in de toetsing of er sprake is van een aanranding. In uitspraak 4 lag het slachtoffer stil op de grond terwijl de verdachte zich had gemengd in het conflict, waardoor indien hij een mes of een wapen zou hebben gehad de dreiging al was verdwenen.

Zoals in het vorige hoofdstuk komt hier weer naar voren dat de advocaat voor een geslaagd beroep op noodweerexces aannemelijk dient te maken dat er sprake is van een aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar voor aanranding.

5.5 Gevolgsvereiste

De gedraging moet het onmiddellijk gevolg zijn van een hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door een wederrechtelijke aanranding. De verklaringen van de verdachte kunnen ervoor zorgen dat er niet is voldaan aan het gevolgsvereiste. In uitspraak 2 passen de verklaringen van de verdachte niet bij een situatie van een door de aanranding veroorzaakte hevige gemoedsbeweging. Hij verklaarde zich bewust te zijn waar hij mee bezig was en dat hij zich niet in kon houden. Daarnaast heeft hij zich voorbereid op de confrontatie door het plastic tasje strakker en korter te maken. In uitspraak 4 was de hevige gemoedsbeweging ook niet overtuigend door de verklaring van de verdachte. Hij kwam namelijk naar de vechtpartij toe gerend, waardoor hij ervoor heeft gekozen om naar het slachtoffer toe te komen. De omschreven bedreigende situatie past niet bij de gedraging. Ook in uitspraak 6 verklaart de verdachte het mes nog te hebben afgewassen met water en bleek dat hij alleen in paniek was, omdat hij bang was om gearresteerd te worden. Voornoemde wijst er niet op dat er sprake was van een hevige gemoedsbeweging.

Tevens kan de gedraging van de verdachte ervoor zorgen dat er niet aan het gevolgsvereiste is voldaan. In uitspraak 2 raapt de verdachte op kalme wijze zijn spullen van de straat, hij loopt rond en over het slachtoffer heen en een getuige spreekt van ontspannend. In uitspraak 5 is er ook niet aannemelijk dat de gedraging is gedaan door een hevige gemoedsbeweging, aangezien de verdachte vastberaden had gehandeld door na het incident water en een handdoek voor het slachtoffer te pakken. Ook in uitspraak 6 was de gedraging door de hevige gemoedsbeweging niet aannemelijk doordat de verdachte na het steken het slachtoffer naar buiten begeleid en binnen de spullen bij elkaar gezocht heeft.

Ook getuigenverklaringen kunnen ervoor zorgen dat er niet aan het gevolgsvereiste is voldaan. In uitspraak 6 heeft de getuige verklaart dat de verdachte niet hevig geëmotioneerd of in paniek was. Hij heeft daarnaast ook niet verteld dat hij uit angst of paniek had gestoken. Dit wijst er op dat er geen sprake was van een hevige gemoedsbeweging.

Daarnaast kunnen de camerabeelden ervoor zorgen dat er niet aan het gevolgsvereiste is voldaan. In uitspraak 8 is op de camerabeelden te zien dat de verdachte rustig met een wapen in zijn hand naar de bestelbus is gelopen, nog telefonisch contact heeft gehad met het slachtoffer 2 en vervolgens na het schieten rustig is verder gelopen. De hevige gemoedsbeweging is op de camerabeelden niet te zien.

Om aan de gevolgsvereiste te voldoen, moet de advocaat kijken naar het bewijs. De verklaringen van de verdachte, de gedraging van de verdachte, getuigenverklaringen of de camerabeelden moeten overeenstemmen met de aangevoerde hevige gemoedsbeweging.

5.6 Andere factoren

Bij de onderzochte uitspraken waren er bij meerdere uitspraken andere factoren die bij hebben gedragen aan de hevige gemoedsbeweging. Desondanks is er door de rechter in de beoordeling geen twijfel geweest dat deze andere factoren hebben bijgedragen aan de hevige gemoedsbeweging veroorzaakt door de aanranding, waardoor hier in de beoordeling weinig tot geen aandacht aan is besteed.

Op uitzondering van uitspraak 2 waarbij de eerdere conflicten en het lastig vallen van de vriendin van de verdachte heeft gezorgd dat de verdachte boos en gefrustreerd was en de rechter het niet aannemelijk acht dat de hevige gemoedsbeweging door een dreigende aanranding zou komen. Concluderend kunnen andere factoren ervoor zorgen dat de rechter het niet aannemelijk acht dat de hevige gemoedsbeweging is ontstaan door de aanranding, maar door andere factoren.

De advocaat dient aannemelijk te maken dat niet de andere factoren buiten dit conflict, maar de aanranding van doorslaggevend belang was voor de gedraging door middel van de hevige gemoedsbeweging. Dit kan onder andere door middel van verklaringen van de getuigen. De andere factoren hangen samen met de gevolgsvereiste waar gesteld moet worden dat de aanranding heeft gezorgd voor de hevige gemoedsbeweging waardoor de gedraging is begaan.

5.7 Subsidiariteitseis

Indien er een redelijke mogelijkheid was tot onttrekking uit de situatie en dit van een verdachte gevergd zou kunnen worden (reëel alternatief), moet dit door de verdachte zijn gedaan om een beroep op noodweerexces te laten slagen. Voornoemde kan aan de hand van de jurisprudentieanalyse worden geconcludeerd. In uitspraak 3 wordt bijvoorbeeld van de verdachte verwacht dat hij zich had kunnen en moeten onttrekken door te vluchten. Op uitzondering van uitspraak 6 waar er wel aan de subsidiariteitseis is voldaan, maar het beroep op noodweerexces is verworpen doordat de hevige gemoedsbeweging niet aannemelijk was.

Daarnaast moet de gedraging, de bedoeling, de uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging gezien worden als een verdediging en niet als een aanval. In uitspraak 9 hebben de verdachte en medeverdachten een rondje gereden om het slachtoffer opnieuw op te zoeken. Dit zorgt ervoor dat het niet kan worden gezien als een verdediging, maar als een aanval waardoor het beroep op noodweerexces verworpen is.

Om aan de subsidiariteitseis te voldoen, dient de advocaat aannemelijk te hebben gemaakt dat de verdachte niet kon en had moeten vluchten. Tevens dient de advocaat aannemelijk te maken, indien van toepassing op de zaak, dat de gedraging (de bedoeling, de uiterlijke verschijningsvormen) worden gezien als een verdediging en niet als een aanval.

Dit kan de advocaat doen in combinatie met het ontkennen van de uitlokking, waarbij aannemelijk gemaakt dient te worden dat de verdachte niet heeft geprovoceerd of niet de confrontatie met het slachtoffer heeft opgezocht waarbij een gewelddadige reactie bij het slachtoffer is uitgelokt.

5.8 Eigen bijdrage

Bij het merendeel van de uitspraken heeft de gedraging van de verdachte aan de situatie meegedragen. De eigen bijdrage en de uitlokking overlappen in veel gevallen. Zoals in uitspraak 9 waar de verdachte en medeverdachten een rondje gereden hebben om het slachtoffer opnieuw op te zoeken voor een nieuwe confrontatie.

Er kan sprake zijn van eigen bijdrage van de verdachte, maar dat dit nog niet zo ver is gegaan om van uitlokking te spreken. In uitspraak 8 heeft de verdachte een vuurwapen aangeschaft en is hij in het zicht van het slachtoffer gaan zitten. Zijn gedraging heeft meegedragen aan de situatie, maar dit is onvoldoende om van uitlokking te spreken.

5.9 Uitlokking

Het uitlokken van de aanval door provocatie of het willens en wetens opzoeken van de confrontatie met het slachtoffer en het uitlokken van een gewelddadige reactie van het slachtoffer, zorgt voor een nadelige factor voor het beroep op noodweerexces. In de uitspraken waarin het beroep op noodweerexces is verworpen, zijn twee uitspraken waarin de aanranding is uitgelokt. In uitspraak 1 is de groep van de verdachte na een vechtpartij achter de groep van het slachtoffer aan blijven lopen om de confrontatie op te zoeken. In uitspraak 9 is het slachtoffer opgezocht om de confrontatie op te zoeken.

Indien er geen uitlokking is, zorgt dit niet gelijk voor een geslaagd beroep op noodweerexces. In uitspraak 5 was een wapen (hamer) meegenomen als verdediging in een situatie waarin een agressieve reactie van het slachtoffer te verwachten viel. Dit was onvoldoende om van uitlokking te spreken, maar het beroep op noodweerexces werd alsnog verworpen. Tevens bij uitspraak 7 waarin de verdachte zich wel in een vechtpartij heeft gemengd, maar dit niet was om geweldsconfrontatie op te zoeken. De verdachte had zich willens en wetens in de situatie gemengd, maar niet om een gewelddadige reactie van het slachtoffer uit te lokken.

De advocaat dient bij een beroep op noodweerexces, wanneer er sprake van uitlokking kan zijn, aannemelijk te maken dat er geen sprake is van uitlokking door de verdachte. Dit dient hij te doen door te onderbouwen dat de verdachte niet heeft geprovoceerd of niet de confrontatie met het slachtoffer heeft opgezocht waarbij een gewelddadige reactie bij het slachtoffer is uitgelokt. Tevens kan de advocaat aanvoeren, indien het gaat om het meebrengen van een wapen naar de situatie, dat het onvoldoende is om van uitlokking te spreken indien de verdachte een wapen heeft meegenomen in een situatie waarin een agressieve reactie van het slachtoffer was te verwachten.

Hoofdstuk 6: Conclusie & Aanbeveling

De centrale vraag in dit onderzoek luidt als volgt:

Wat kan advocatenkantoor Diekstra van der Laan Advocaten geadviseerd worden omtrent de feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op de schulduitsluitingsgrond noodweerexces, op basis van jurisprudentieonderzoek, literatuur en de wetgeving?

In dit onderzoek is de rode draad van feiten en omstandigheden die bijdragen aan een geslaagd beroep op noodweerexces onderzocht. Naar aanleiding van het onderzoek kan er geconcludeerd worden dat er bij het toetsen of noodweerexces een kans van slagen heeft, getoetst wordt aan de in bijlage III. (beroepsproduct) aangegeven onderwerpen. In bijlage III. staan twee schema's. In het eerste schema staat bij elk onderwerp aangegeven wat er in de literatuur en de wetgeving over het onderwerp naar voren is gekomen. In het tweede schema staan de uit de jurisprudentie opgemerkte feiten en omstandigheden omtrent de topics. Door middel van dit onderzoek is Diekstra van der Laan Advocaaten in bezit van jurisprudentietabellen (bijlage I. en bijlage II.), een overzicht van de in de literatuur en de wet aangegeven aandachtspunten voor een beroep op noodweerexces en een verkort overzicht van de opgemerkte punten uit het jurisprudentieonderzoek. Deze bijlagen kunnen gebruikt worden bij de toetsing of een beroep op noodweerexces enige kans van slagen heeft voor haar cliënten. Er is geen duidelijk stappenplan of uiteenzetting van welke feiten en omstandigheden zorgen voor een geslaagd beroep op noodweerexces. Dit is namelijk casus gebonden.

Er wordt veelal getoetst aan de onderwerpen: ogenblikkelijk, aanranding tegen eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed, wederrechtelijk, verdediging moet noodzakelijk zijn, noodzakelijke verdediging overschreden, hevige gemoedstoestand en de hevige gemoedstoestand veroorzaakt door de aanranding. Deze onderwerpen komen uit art. 41 Sr en de literatuur en zijn in de schema's aangevuld met de informatie die hierover bekend is geworden. Daarnaast zijn er uit het overzichtsarrest nog een aantal aanvullende onderwerpen naar boven gekomen waaraan getoetst kan worden, namelijk: ontkennen, gevolgsvereiste, andere factoren, eigen bijdrage, uitlokking, garantenstelling en een andere aanrander.

Bij een beroep op noodweerexces dient de advocaat rekening te houden met ander bewijs dan de verklaringen van de verdachte en het slachtoffer, zodat de verklaring van de verdachte overeenstemt met het andere bewijs omtrent de gebeurtenissen. De advocaat dient aannemelijk te maken dat er sprake was van een onmiddellijk dreigend gevaar voor aanranding of dat er sprake was van een aanranding tegen de verdachte zijn lijf, goed of eerbaarheid of iemand anders zijn lijf, goed of eerbaarheid. Tevens dient de advocaat aannemelijk te maken dat de aanranding, waar de verdachte zich tegen heeft verdedigd, wederrechtelijk was. Indien het op het eerste gezicht niet wederrechtelijk lijkt, kan de aanranding door onderbouwing van het voorafgaande conflict toch als wederrechtelijk worden aangenomen. Daarnaast moet de advocaat de ogenblikkelijkheid aantonen door aannemelijk te maken dat de verdachte heeft gehandeld naar aanleiding van een acute aanranding, een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding of er een onmiddellijk gevolg is van de aanranding. Bij het onmiddellijk gevolg dient aannemelijk gemaakt te worden dat de gedraging het 'onmiddellijke gevolg' is van de hevige gemoedsbeweging die door de aanranding is veroorzaakt, door middel van getuigenverklaringen of ander bewijs waaruit de oorzaak van de gedraging door de aanranding blijkt.

Daarnaast dient de advocaat aannemelijk te maken dat een eventuele andere factor buiten dit conflict niet van doorslaggevend belang is geweest voor de gedraging. Of juist dat de andere factor getriggerd is door de aanranding. Ook dient de advocaat aannemelijk te maken dat de verdachte zich had onttrokken aan de situatie of onttrekken niet reëel en redelijk was en het niet gevergd kon worden van de verdachte. Hierbij kunnen omstandigheden een rol spelen om dit aan te tonen. Daarnaast dient de advocaat aannemelijk te maken dat de gedraging (de bedoeling, de uiterlijke verschijningsvormen) worden gezien als een verdediging en niet als een aanval. Tevens dient de advocaat aannemelijk te maken (indien er sprake kan zijn van uitlokking) dat er geen sprake is van uitlokking door de verdachte. Dit dient hij te doen door te onderbouwen dat de verdachte niet heeft geprovoceerd of niet de confrontatie met het slachtoffer heeft opgezocht waarbij een gewelddadige reactie bij het slachtoffer is uitgelokt.

Het advies aan Diekstra van der Laan Advocaten is om de feiten en omstandigheden van een cliënt, waar een beroep op noodweerexces mogelijk een optie voor is, te vergelijken met deze genoemd in de jurisprudentietabellen en de schema's.

Er kan sprake zijn van een soortgelijke situatie waardoor deze bijlagen een bijdrage kunnen leveren bij het adviseren van de cliënten. Diekstra van der Laan Advocaten dient tevens de jurisprudentietabel en de schema's door te nemen om te kijken naar de feiten en omstandigheden welke ervoor zorgen dat een beroep op noodweerexces wordt verworpen.

Daarnaast zou ik Diekstra van der Laan Advocaten adviseren om verder onderzoek te doen naar wanneer een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding groot genoeg is om als een ogenblikkelijke aanranding te worden beschouwd. Dit wordt namelijk vaker aangehaald, maar er is in dit onderzoek nog niet duidelijk naar voren gekomen wanneer precies het dreigende gevaar groot genoeg is om hier van te spreken.

Bronnenlijst

Wetgeving:

- Wetboek van Strafrecht
- Wetboek van Strafvordering

Kamerstukken:

- *Kamerstukken II* 1878/79, 110, 3, p. 65
- Aanwijzing handelwijze bij beroep op noodweer van 21 december 2010, 2010A030, *Stcrt.* 2010, 20474

Literatuurlijst:

- Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 7.2.2.3

K.J.O. Jansen, 'Noodweersituatie', *Groene Serie Onrechtmatige daad*, aant. 7.2.2.3.

- Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 7.2.2.4

K.J.O. Jansen, 'Proportionaliteit en subsidiariteit', *Groene Serie Onrechtmatige daad*, aant. 7.2.2.4.

- Jansen, *GS Onrechtmatige daad* aant. 9.4.8

K.J.O. Jansen, 'Noodweerecces' *Groene Serie Onrechtmatige daad*, aant. 9.4.8.

- Verbeek, *Tekst & Commentaar Awb*

J. Verbeek, 'Rechtvaardigingsgrond', *Tekst & Commentaar Awb*.

- Cleiren & Nijboer, *Tekst & Commentaar Strafrecht*

C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer, *Tekst & Commentaar Strafrecht 2008*, p. 360-366.

- Hartkamp & Sieburgh, *Asser-serie 6-IV* 2015/108

A.S. Hartkamp & C.H. Sieburgh, '108 Ontbreken schuld', *Asser-serie 6-IV* 2015/108.

- Voorde, *Tekst & Commentaar Strafrecht*

J.M. ten Voorden, 'commentaar op artikel 41 Sr', *Tekst & Commentaar Strafrecht*.

➤ Jansen, *DD* 2014/70

R. Jansen, 'Een nieuwe kijk op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit bij noodweer. Wordt de minst ingrijpende wijze van verdediging verlangd?', *Delikt en Delinkwent* 2014/70 p. 730.

➤ Kwakman, *NJB* 2012/88

N. Kwakman, 'Noodweer(exces) en burgerarrest: complementaire voorzieningen', *Nederlands Juristenblad* 2012/88.

➤ Stolwijk, *Een inleiding in het strafrecht in 13 hoofdstukken*

Mr. S.A.M. Stolwijk, 'Een inleiding in het strafrecht in 13 hoofdstukken', Wolters Kluwer Nederland B.V., tweede druk p. 210–211.

➤ Machielse 1986

A.J.M. Machielse, *Noodweer in het strafrecht: een rechtsvergelijkend en dogmatische studie*, Amsterdam: Stichting Onderzoek Recht en Beleid 1986.

➤ Nijboer & Wemes 1990

J.F. Nijboer & L.T. Wemes, *Rechtspraak, dogmatiek en dogmatisme. De analytische waarde van het onderscheid tussen materieel en formeel strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1990.

Elektrische bronnen:

- 'SCHULDIG OF NIET?', *NPO* 3 26 oktober 2018, npo3.nl
- 'Betekenis verdedigen', *Dikke van Dalen*, vanden.nl
- Mr. dr. Nico Kwakman, 'Noodweer en noodweerecces. Een schema met toelichting.' *Nico Kwakman blogspot* 22 november 2011, nicokwakman.blogspot.com

Jurisprudentie:

- Rb. Rotterdam, 12 juli 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BN1337.
- Rb. Noord-Nederland 28 oktober 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:5550.
- Rb. Limburg 11 december 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:12094.
- Rb. Rotterdam 19 april 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:5443.

- Rb. Gelderland 25 april 2018, ECLI:NL:RBGEL:2018:1899.
 - Rb. Rotterdam 25 juli 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:6127.
 - Rb. Amsterdam 18 september 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:6627.
 - Rb. Noord-Nederland 28 januari 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:257.
 - Rb. Overijssel 21 februari 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:670.
 - Rb. Oost-Brabant 22 februari 2019, ECLI:NL:RBOBR:2019:1029.
 - Rb. Amsterdam 7 maart 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:1579.
 - Rb. Rotterdam 11 april 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2829.
-
- Hof Den Haag 3 februari 1941, *Nederlandse Jurisprudentie* 1941, p. 253.
 - Hof Amsterdam 23 december 1976, ECLI:NL:GHAMS:1976:AC5852.
 - Hof Amsterdam 8 februari 1977, ECLI:NL:GHAMS:1977:AC0191.
 - Hof Amsterdam 16 februari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:1654.
 - Hof Amsterdam 3 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:2780.
 - Hof Den Haag 3 november 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:3403.
 - Hof Arnhem-Leeuwarden 24 november 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:10386.
 - Hof Den Haag 23 januari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:215.
 - Hof 's-Hertogenbosch 26 april 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:1782.
 - Hof Arnhem-Leeuwarden 6 augustus 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:7223.
 - Hof 's-Hertogenbosch 6 maart 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:963.
 - Hof Amsterdam, 19 maart 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:923.
-
- HR 8 februari 1932, ECLI:NL:HR:1932:BG9439.
 - HR 22 november 1937, *Nederlandse Jurisprudentie* 1938, p. 990.
 - HR 15 januari 1957, ECLI:NL:PHR:1971:AC3946.
 - HR 2 februari 1965, ECLI:NL:PHR:1965:AB3466 NJ 1965.

- HR 27 mei 1975, ECLI:NL:PHR:1975:AB6146.
- HR 24 juni 1975, *Nederlandse Jurisprudentie* 1976, p. 60.
- HR 2 februari 1982, *Nederlandse Jurisprudentie* 1982, p.384.
- HR 23 oktober 1984, ECLI:NL:PHR:1984:AC8567.
- HR 26 februari 1985, ECLI:NL:PHR:1985:AC8740.
- HR 25 juni 1985, *Nederlandse Jurisprudentie* 1986, p.75.
- HR 18 oktober 1988, ECLI:NL:PHR:1988:AD0467.
- HR 18 september 1989, ECLI:NL:HR:1989:ZC8183.
- HR 18 mei 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC9359.
- HR 17 december 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZD0604.
- HR 31 oktober 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7960.
- HR 25 februari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF1931.
- HR 13 juni 2006, ECLI:NL:PHR:2006:AW3569.
- HR 20 februari 2007, *Nederlandse Jurisprudentie* 2007, p.148.
- HR 13 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK0035.
- HR 8 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4788.
- HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:456.
- HR 17 mei 2016, ECLI:NL:HR:2016:864.

Bijlagen

Bijlage I. Analyseschema gehonoreerd beroep op noodweerexces

In de analyse is gekeken naar het oordeel van de rechter omtrent de topics.

Legenda

Uitspraak 1:	ECLI:NL:RBNNE:2016:5550
Uitspraak 2:	ECLI:NL:RBLIM:2017:12094
Uitspraak 3:	ECLI:NL:RBGEL:2018:1899
Uitspraak 4:	ECLI:NL:RBOVE:2019:670
Uitspraak 5:	ECLI:NL:RBNNE:2019:257
Uitspraak 6:	ECLI:NL:GHAMS:2016:1654
Uitspraak 7:	ECLI:NL:GHAMS:2017:2780
Uitspraak 8:	ECLI:NL:GHDHA:2017:3403
Uitspraak 9:	ECLI:NL:GHDHA:2018:215
Uitspraak 10:	ECLI:NL:GHSHE:2019:963

/ = niet van toepassing in de uitspraak

- = niet toegelicht in de uitspraak

Topics:

➤ Ontkennen

Bij dit topic is gekeken of de verdachte de gedraging ontkent. De Hoge Raad benoemt in het overzichtsarrest dat dit een beroep op noodweerexces niet in de weg kan staan.

Daarnaast is er bij dit topic gekeken naar de bewijsvoering waar de rechter waarde aan heeft gehecht.

➤ Ogenblikkelijk

Bij dit topic is er gekeken of de aanranding ogenblikkelijk was. Dit houdt in dat de aanranding op het verdedigingsmoment acuut moet zijn.

In het overzichtsarrest is er door de Hoge Raad aan toegevoegd dat een dreigend gevaar voor aanranding ook een ogenblikkelijke aanranding is. Hierbij mag niet sprake zijn van enkele vrees. De aanranding moet zodanig bedreigend zijn voor de verdachte voordat de aanranding als een ogenblikkelijke aanranding wordt aangemerkt.

In dit topic is tevens gekeken of de verdediging van de verdachte ogenblikkelijk was, aangezien ook het tijdsaspect in de noodweerhandeling bedoeld wordt met ogenblikkelijk.

➤ Wederrechtelijk

Bij dit topic is er gekeken of de zogenoemde aanranding wederrechtelijk is. Er is naar dit topic gekeken omdat er niet altijd een gedraging in strijd met de wet hoeft te zijn om een verdediging te starten. Met een gebalde vuist op iemand afkomen is niet in strijd met de wet, maar zou wel tot een noodweer- of noodweereccessituatie kunnen leiden. Ook benoemt de Hoge Raad dat er geen sprake is van een wederrechtelijke aanranding indien een verdachte zich verdedigt tegen iemand die zelf in noodweer handelt als reactie op de daarvoor gepleegde aanranding.

➤ Aanranding

Bij dit topic is er gekeken of er sprake is van een reeds begonnen feitelijke aantasting van lijf, eerbaarheid, goed of eens anders lijf, eerbaarheid of goed (ingeval van een gedraging, die een onmiddellijk gevaar voor aanranding betekent). Onder het begrip “lijf” valt ook het wederrechtelijk beperken van de bewegingsvrijheid.

➤ Gevolgsvereiste

Bij dit topic is er gekeken of de veroorzaakte gemoedsbeweging van doorslaggevend belang is geweest voor de verweten gedraging en hoe hier door de rechters aan getoetst is. Tevens is er door de Hoge Raad benoemd dat aan het gevolgsvereiste kan zijn voldaan indien de wederrechtelijke aanranding was beëindigd, maar de gedraging het onmiddellijke gevolg was van de hevige gemoedsbeweging die was veroorzaakt door de voorafgaande wederrechtelijke aanranding. Er is bij dit topic ook gekeken naar de aard en intensiteit van de hevige gemoedsbeweging.

➤ Andere factoren

Bij dit topic is er gekeken in hoeverre andere factoren buiten dit conflict, die hebben bijgedragen aan de hevige gemoedsbeweging, meegewogen worden in de uitspraak. De Hoge Raad benoemt in het overzichtsarrest namelijk dat er niet uitgesloten wordt dat andere factoren hebben meegedragen aan die hevige gemoedsbeweging.

➤ Subsidiariteitseis

Bij dit topic is er gekeken of er een redelijke mogelijkheid was tot onttrekking uit de situatie. Tevens is er gekeken of de onttrekking van een verdachte geveerd zou kunnen worden (reëel alternatief). Daarnaast moet de gedraging van de persoon die zich beroept op noodweerexces, verdedigend zijn en niet aanvallend.

➤ Eigen bijdrage

Bij dit topic is er gekeken of de gedraging van de verdachte aan de situatie heeft meegedragen.

➤ Uitlokking

Bij dit topic is er gekeken of de aanval door de verdachte is uitgelokt. In het overzichtsarrest staat dat willens en wetens je in een situatie begeven daartoe onvoldoende is. Tevens het als voorzorgsmaatregel meebrengen van een illegaal vuurwapen is onvoldoende als uitlokking te beschouwen.

➤ Garantenstellung

Bij dit topic is gekeken naar de persoon zelf die zich op noodweerexces beroept, op grond van zijn bijzondere vaardigheden of zijn hoedanigheid waardoor meer verwacht zou kunnen worden inzake de noodzakelijke verdediging.

➤ Andere aanrander

Bij dit topic is gekeken of de aanranding is geschied door een ander dan het slachtoffer.

Aangezien het beroep op noodweerexces volgens de Hoge Raad dan niet onmogelijk hoeft te zijn, indien het slachtoffer aandeel had in de aanranding of dreiging hiervan of het slachtoffer redelijkerwijs had moeten aannemen dat andere gedragingen van het slachtoffer ertoe zouden leiden dat de verdachte, handelend in een hevige gemoedsbeweging, zich op het slachtoffer zou richten.

Topic:	Ontkennen	Ogenblikkelijk	Wederrechtelijk	Aanranding	Gevolgsvereiste
Uitspraak					
1.	Nee. Bewijs: proces-verbaal van bevindingen met de omschrijving van de camerabeelden.	Ja. Slachtoffer: heeft de verdachte als eerste geslagen. Verdachte: heeft het slachtoffer teruggeslagen en geslagen terwijl hij op de grond lag.	Ja. Het slachtoffer heeft de verdachte geslagen.	Ja. Het slachtoffer heeft de verdachte geslagen.	Ja. De hevige gemoedstoestand kan veroorzaakt zijn door het eerdere conflict, maar er kan niet uitgesloten worden dat het door de aanranding is gekomen. De verdachte krijgt het voordeel van de twijfel. Er wordt aangenomen dat de verdachte door de hevige gemoedsbeweging de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden.
2.	Nee. Bewijs: camerabeelden, de verklaring van de verdachte, getuigenverklaring en de medische stukken.	Nee. Slachtoffer: heeft in de verdachte zijn buik gestoken. Verdachte: heeft het slachtoffer tegen zijn hoofd/nek getrapt, terwijl het slachtoffer op de grond lag. Het trappen tegen het hoofd/nek van het slachtoffer was nadat de aanranding al was beëindigd.	Ja. De verdachte is door het slachtoffer in zijn buik gestoken.	Ja. De verdachte is door het slachtoffer in zijn buik gestoken.	Ja. De aanranding heeft gezorgd voor een hevige gemoedsbeweging (bang) bij de verdachte, omdat hij dacht dat hij dood ging. De rechtbank oordeelt dat de hevige gemoedsbeweging ervoor heeft gezorgd dat de verdachte de gedraging richting het slachtoffer heeft begaan.
3.	Nee. Bewijs: getuigenverklaring en de verklaring van de verdachte.	-	Ja. Slachtoffer: heeft de verdachte geduwd en een ander omgeduwd terwijl zij de dochter van de verdachte op de arm had.	Ja. Slachtoffer: heeft de verdachte geduwd en een ander omgeduwd terwijl zij de dochter van de verdachte op de arm had.	Ja. Door de aanranding is bij het slachtoffer een hevige gemoedstoestand ontstaan (boosheid, fysieke en mentale pijn en beschermingsdrang naar haar dochter toe). De hevige gemoedstoestand was van doorslaggevend belang geweest voor de keuze dat de verdachte zich heeft verdedigd door met een mes het slachtoffer te steken.

4.	Nee. Bewijs: getuigenverklaring en.	Ja. Onmiddellijke dreigend gevaar voor een wederrechtelijke aanranding, aangezien de verdachte steeds de woning probeerde binnen te komen. Er was sprake van meer dan alleen enkele vrees door het agressieve en fysieke gedrag van slachtoffer 1 voor een aanranding van het lijf van de verdachte en dat van het slachtoffer 2 en de kinderen die zich in de woning bevonden.	Ja. Een onmiddellijk dreigend gevaar voor een wederrechtelijke aanranding doordat slachtoffer 1 steeds probeerde de woning van de verdachte binnen te komen.	Ja. Een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding van het lijf van de verdachte en dat van het slachtoffer en de kinderen die zich in de woning bevonden, door het agressieve en fysieke gedrag van slachtoffer 1 om de woning binnen te dringen.	Ja. De rechtbank acht het aannemelijk dat de hevige gemoedstoestand, namelijk angst, is ontstaan voor een aanranding van het lijf van de verdachte en dat van het slachtoffer en de kinderen die zich in de woning bevonden, door het agressieve en fysieke gedrag van slachtoffer 1 om de woning binnen te dringen. De rechtbank oordeelt dat de hevige gemoedstoestand ervoor heeft gezorgd dat de verdachte niet meer koel heeft kunnen taxeren en dat hij door de emoties de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden.
5.	Nee. Bewijs: camerabeelden, geneeskundige verklaring, verklaring van de verdachte en de verklaring van het slachtoffer.	Ja. Slachtoffer: liep op de verdachte af en deed op korte afstand van de verdachte zijn hand in zijn zak alsof hij een wapen had, aangezien de verdachte het mes eerder had gezien en zijn eerdere aanvaring met het slachtoffer en zijn neef, ging de verdachte er vanuit dat er een mogelijkheid was dat het slachtoffer en zijn neef in bezit waren van een wapen. Er was voor de verdachte een onmiddellijk dreigend gevaar voor nog een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van zijn lijf.	Ja. Slachtoffer: liep op de verdachte af en deed op korte afstand van de verdachte zijn hand in zijn zak alsof hij een wapen had, aangezien de verdachte het mes eerder had gezien en zijn eerdere aanvaring met het slachtoffer en zijn neef, ging de verdachte er vanuit dat er een mogelijkheid was dat het slachtoffer en zijn neef in bezit waren van een wapen. Er was voor de verdachte een onmiddellijk dreigend gevaar voor nog een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van zijn lijf.	Ja. Slachtoffer: liep op de verdachte af en deed op korte afstand van de verdachte zijn hand in zijn zak alsof hij een wapen had, aangezien de verdachte het mes eerder had gezien en zijn eerdere aanvaring met het slachtoffer en zijn neef, ging de verdachte er vanuit dat er een mogelijkheid was dat het slachtoffer en zijn neef in bezit waren van een wapen. Er was voor de verdachte een onmiddellijk dreigend gevaar voor nog een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van zijn lijf.	Ja. De verdachte is een grote man en zijn gedrag past bij het gedrag van iemand die in paniek is en bedreigd wordt met een mes. Er was sprake van een zeer kort tijdsbestek en een onoverzichtelijke situatie, waardoor aangenomen wordt dat de verdachte in paniek de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden.

6.	Nee. Bewijs: getuigenverklaring en.	Ja. Slachtoffer: heeft als eerste geduwd en geslagen en is dreigend bij de verdachte gaan staan. Verdachte: heeft meerdere malen met een stoel tegen het voorhoofd van het slachtoffer geslagen.	Ja. Het slachtoffer heeft de verdachte geduwd en geslagen.	Ja. Het slachtoffer heeft de verdachte geduwd en geslagen en bleef dreigend bij de verdachte staan.	Ja. De aanranding heeft gezorgd voor een hevige gemoedsbeweging waardoor de verdachte de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden.
7.	Nee. Bewijs: foto uit het dossier en het rapport van de psycholoog.	Ja. Slachtoffer: heeft een sigaret in het gezicht van de verdachte uitgedrukt. Verdachte: heeft tegen een muur geslagen en is weggegaan van het slachtoffer. Het slachtoffer bleef de verdachte achterlopen, waarna de verdachte een klap aan het slachtoffer heeft gegeven. Om bovengenoemde omstandigheden en het tijdsbestek tussen het uitdrukken van de sigaret en de klap kort was, neemt het gerechtshof aan dat dit een doorlopende gebeurtenis was en de gedraging een ogenblikkelijke gevolg op de aanranding was.	Ja. Het slachtoffer heeft een sigaret in het gezicht van de verdachte uitgedrukt.	Ja. Het slachtoffer heeft een sigaret in het gezicht van de verdachte uitgedrukt.	Ja. Het uitdrukken van de sigaret in het gezicht van de verdachte heeft gezorgd voor een hevige gemoedsbeweging bij de verdachte. De verdachte heeft een trauma omdat zijn huis in brand is gestoken. Het gerechtshof acht aannemelijk dat de trauma een trigger was, waardoor hij overspoeld werd door emoties. De verdachte heeft de gedraging begaan door de hevige gemoedstoestand die van doorslaggevend belang was, waar hij geen weerstand tegen kon bieden.

8.	Nee. Bewijs: camerabeelden en de verklaring van de verdachte.	Ja. Slachtoffer: heeft de verdachte, een duw en een vuistslag gegeven. Verdachte: heeft het slachtoffer richting de rijbaan geduwd en een schopbeweging in zijn richting gemaakt. Slachtoffer: heeft de collega van de verdachte een klap gegeven. Een onbekende man gaf het slachtoffer een vuistslag waardoor hij op de grond viel. Verdachte: schopte ter bescherming van de collega tegen het slachtoffer. De schop kwam tegen het achterhoofd van het slachtoffer. Door de vuistslag tegen de verdachte en de collega was er sprake van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding tegen het lijf van de verdachte en andermans lijf.	Ja. Door de vuistslag tegen de verdachte en de collega was er sprake van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding tegen het lijf van de verdachte en andermans lijf.	Ja. Door de vuistslag tegen de verdachte en de collega was er sprake van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding tegen het lijf van de verdachte en andermans lijf.	Ja. Door de aanranding van het lijf van zijn collega is er een hevige gemoedstoestand ontstaan welke als onmiddellijk gevolg heeft gehad dat de verdachte de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden
9.	Nee. Bewijs: /	Ja. Slachtoffer: had onenigheid met de verdachte. Het slachtoffer heeft water uit een meegedragen emmer over en naar de verdachte gegooid. Verdachte: heeft het slachtoffer beetgepakt en in haar gezicht gekrabbd.	Ja. Het slachtoffer heeft na onenigheid met de verdachte water over en naar de verdachte gegooid. Het gerechtshof is van oordeel dat onder deze omstandigheden het gooien van water moet worden gezien als een onmiddellijke en wederrechtelijke aanranding van het lichaam van de verdachte.	Ja. Het slachtoffer heeft na onenigheid met de verdachte water over en naar de verdachte gegooid. Het gerechtshof is van oordeel dat onder deze omstandigheden het gooien van water moet worden gezien als een onmiddellijke en wederrechtelijke aanranding van het lichaam van de verdachte.	Ja. De verdachte was zo geschrokken dat het slachtoffer uit het niets een emmer water over haar heen gooide. De verdachte was zo geschrokken dat zij uit emotie heeft gehandeld door zichzelf te verdedigen door middel van het krabben in het gezicht van het slachtoffer.

10.	Nee. Bewijs: verklaring van de verdachte, onderzoek aan het voertuig van de verdachte, de verklaring van een verbalisant en de getuigenverklaring en.	Ja. Op het moment dat het slachtoffer op de grond lag was er geen sprake meer van een noodweersituatie, maar de gedraging was wel onmiddellijk gevolgd op een (noodweer)situatie waarin de verdachte het slachtoffer was van een wederrechtelijke aanranding waartegen verdediging noodzakelijk was.	Ja. Het slachtoffer heeft zijn lijf en zijn auto wederrechtelijk aangerand, aangezien hij met een breekijzer tegen de auto en met name tegen verdachte zijn hoofd sloeg.	Ja. Het slachtoffer heeft zijn lijf en zijn auto wederrechtelijk aangerand, aangezien hij met een breekijzer tegen de auto en met name tegen verdachte zijn hoofd sloeg.	Ja. Het gerechtshof acht aannemelijk dat de hevige gemoedsbeweging door de aanranding is veroorzaakt mede door de uitlatingen van de getuigen waarop gewezen wordt dat de verdachte het heeft over zijn gezichtsletsel en dat hij is geslagen. Het gerechtshof acht tevens aannemelijk dat de hevige gemoedsbeweging van doorslaggevend belang is geweest voor de verweten gedraging.
-----	---	--	--	--	--

Topic:	Andere factoren	Subsidiariteitseis	Eigen bijdrage	Uitlokking	Garantenstelling	Andere aanrander
Uitspraak						
1.	Ja. De verdachte en het slachtoffer hebben eerder een conflict gehad.	Ja. De rechtbank oordeelt dat het onttrekken aan de aanranding hier niet reëel en redelijk is en onttrekking niet gevegd kan worden van de verdachte, aangezien het slachtoffer de eerste klap heeft uitgedeeld.	/	/	/	/
2.	/	-	/	/	/	/
3.	/	De verdachte had het slachtoffer meerdere malen gevraagd de ruimte te verlaten. De omstandigheden vonden plaats in een kleine ruimte. Het slachtoffer had al drie mensen aangevallen De rechtbank oordeelt dat de verdachte zichzelf en haar dochter moest verdedigen.	/	Nee, De verdachte heeft de aanranding niet uitgelokt, aangezien zij het slachtoffer meerdere malen heeft verzocht om de ruimte te verlaten.	/	/

4.	Ja. De rechtbank acht het aannemelijk dat de voorgeschiedenis en de opmerkingen de druppel waren die de emmer deed overlopen, maar de boosheid/gekwetstheid over de affaire was niet van doorslaggevend belang voor de gedraging.	Ja. De verdachte en het slachtoffer 2 bevonden zich in hun eigen huis, waar ook hun kinderen aanwezig waren. Slachtoffer 1 probeerde in beschonken toestand binnen te dringen. Het was niet mogelijk de deur te sluiten, aangezien slachtoffer 1 zijn voet hiertussen had gezet. De verdachte lijdt aan COPD waardoor de verdachte, slachtoffer 2 en de kinderen niet tijdig de achterdeur hadden kunnen bereiken, voordat slachtoffer 1 was binnengekomen. Slachtoffer 1 was constant in gevecht met slachtoffer 2. De verdachte kon zich niet aan het dreigende gevaar onttrekken.	Ja. De verdachte heeft een paar maanden voor de gedraging de ruiten van de woning van slachtoffer 1 ingeslagen, omdat hij vermoedens had dat slachtoffer 1 en slachtoffer 2 een affaire hadden.	Nee. De verdachte had op voorhand al de tuindeur op slot gedaan vanwege een voorgevoel. De verdachte heeft meerdere malen naar slachtoffer 1 geschreeuwd dat hij weg moest gaan.	/	/
5.	Ja. De verdachte had eerder een aanvaring gehad met het slachtoffer en zijn neef.	Ja. Van de verdachte kon niet worden gevergd dat hij zich aan de aanranding zou onttrekken. Hij stond namelijk in een smalle ruimte (de gang van het café), welke gedeeltelijk werd geblokkeerd door meubilair en mensen en de neef stond vlakbij de voordeur. Er was geen mogelijkheid om te vluchten.	/	Nee. De verdachte was niet uit op een treffen met het slachtoffer en zijn neef. Hij werd onverwachts aangevallen en bedreigd met een mes. De verdachte heeft nadat hij het mes zag de neef van het slachtoffer vastgepakt en het café ingetrokken, aangezien hier mensen en camera's waren.	/	/

6.	/	Ja. De verdachte kon zich niet onttrekken aan de dreigende aanranding. Hierin wordt meegenomen dat: het slachtoffer heeft gezegd: "He wouldn't stand a chance against me", het slachtoffer veel groter is dan de verdachte en de aanranding waarna het slachtoffer dreigend bij de verdachte is blijven staan.	/	/	/	/
7.	Ja. De verdachte heeft een trauma omdat zijn huis in brand is gestoken. Het gerechtshof acht aannemelijk aan de hand van het rapport van de psycholoog dat de trauma een trigger was, waardoor hij overspoeld werd door emoties.	Ja. Door de emoties kon de verdachte niet anders dan zich te verwijderen uit de situatie. Het slachtoffer bleef hem opzoeken, waardoor de verdachte zich niet kon onttrekken uit de situatie.	/	Nee. De verdachte probeerde zich te verwijderen uit de situatie.	/	/
8.	/	-	/	/	/	/
9.	/	-	/	/	/	/
10.	Ja. Het gerechtshof sluit niet uit dat de kwaadheid omtrent de inbraak door het slachtoffer bij zijn ex-vriendin heeft meegespeeld met de hevige gemoedsbeweging.	Nee. Toen het slachtoffer op de grond was gevallen, had de verdachte voldoende gelegenheid om zich te onttrekken aan een volgende aanval.	Ja. De verdachte reed met zijn auto achter de auto van het slachtoffer aan om hem te spreken over de inbraak bij de ex-vriendin van de verdachte.	Nee, De verdachte heeft zich in eerste instantie aan de aanranding proberen te onttrekken, aangezien hij het bijrijdersraam had gesloten en achteruit probeerde te rijden.	/	/

Bijlage II. Analyseschema verworpen beroep op noodweerexces

In de analyse is gekeken naar het oordeel van de rechter omtrent de topics.

Legenda

Uitspraak 1:	ECLI:NL:RBAMS:2018:6627
Uitspraak 2:	ECLI:NL:RBROT:2018:6127
Uitspraak 3:	ECLI:NL:RBROT:2018:5443
Uitspraak 4:	ECLI:NL:RBROT:2019:2829
Uitspraak 5:	ECLI:NL:RBOBR:2019:1029
Uitspraak 6:	ECLI:NL:RBAMS:2019:1579
Uitspraak 7:	ECLI:NL:GHARL:2017:10386
Uitspraak 8:	ECLI:NL:GHSHE:2018:1782
Uitspraak 9:	ECLI:NL:GHARL:2018:7223
Uitspraak 10:	ECLI:NL:GHAMS:2019:923

/ = niet van toepassing in de uitspraak

- = niet toegelicht in de uitspraak

De keuze van de topics is in bijlage I. onderbouwd.

Topic:	Ontkennen	Ogenblikkelijk	Wederrechtelijk	Aanranding	Gevolgsvereiste
Uitspraak					
1.	Nee. Bewijs: camerabeelden, getuigenverklaringen en de verklaring van de verdachte.	Nee. Slachtoffer: De groep van het slachtoffer is weggelopen na het eerste gevecht. Verdachte: De groep van de verdachte zijn de groep van het slachtoffer achterna gelopen, waarna er opnieuw is gevochten. Door achter de groep van het slachtoffer aan te lopen, is de confrontatie opgezocht. Er is geen sprake van een noodweersituatie.	Nee. De groep van de verdachte zijn de groep van het slachtoffer achterna gelopen, waarna er opnieuw is gevochten. Er is geen sprake van een noodweersituatie.	Nee. De groep van de verdachte zijn de groep van het slachtoffer achterna gelopen, waarna er opnieuw is gevochten. Er is geen sprake van een noodweersituatie.	Nee. Er is geen sprake van een noodweersituatie. Er was dus ook geen sprake van een noodweersituatie waarin de grenzen van de verdediging worden overschreden door een hevige gemoedsbeweging.
2.	Nee. Bewijs: getuigenverklaringen, verklaring van de verdachte en camerabeelden.	Ja. Slachtoffer: Het slachtoffer komt achter de verdachte en zijn vriendin aan met een schroevendraaier in zijn hand. Verdachte: Hij slaat het slachtoffer met de tas tegen de linkerzijde van zijn hoofd, duwt hem tegen de muur en werkt hem daarna op zijn rug tegen de grond. De verdachte slaat hem zeven maal met zijn vuist tegen het gezicht. Er was geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van het lijf van de verdachte of andermans lijf, aangezien het slachtoffer niet met de schroevendraaier heeft aangevallen, stekende bewegingen of dreigende bewegingen heeft gemaakt.	Ja. Er was geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van het lijf van de verdachte of andermans lijf, aangezien het slachtoffer niet met de schroevendraaier heeft aangevallen, stekende bewegingen of dreigende bewegingen heeft gemaakt. Gelet op de eerdere conflicten tussen de verdachte en het slachtoffer 10 minuten daarvan, was er een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding.	Ja. Er was geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van het lijf van de verdachte of andermans lijf, aangezien het slachtoffer niet met de schroevendraaier heeft aangevallen, stekende bewegingen of dreigende bewegingen heeft gemaakt. Gelet op de eerdere conflicten tussen de verdachte en het slachtoffer 10 minuten daarvan, was er een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding.	Nee. De verklaringen door de verdachte past niet bij een situatie van een door de aanranding veroorzaakte hevige gemoedstoestand. De verdachte was boos en gefrustreerd doordat het slachtoffer hem bleef volgen en hem niet met rust liet. De verdachte verklaarde zich bewust te zijn waar hij mee bezig was en dat hij zich niet kon inhouden. Daarnaast kwam de derde confrontatie niet als een verrassing en heeft de verdachte de confrontatie afgewacht door het plastic tasje strakker en korter voor te bereiden. Dit maakt de hevige gemoedsbeweging veroorzaakt door een dreigende aanranding minder aannemelijk.

		Gelet op de eerdere conflicten tussen de verdachte en het slachtoffer 10 minuten daarvan, was er een onmiddellijk dreigend gevaar voor een aanranding.			Dat er sprake is geweest van een hevige gemoedsbeweging veroorzaakt door de dreigende aanranding wijst er ook niet op gekeken naar de handelingen na de gedraging door de verdachte. Hij raapt op een kalme wijze zijn spullen van de straat, loopt rond het slachtoffer en stapt over het slachtoffer heen. Een getuige spreekt van ontspannend.
3.	Nee. Bewijs: camerabeelden, medische informatie, proces-verbaal van het forensisch onderzoek, getuigenverklaringen	Ja. Slachtoffer: slaat met een riem in het gezicht van de verdachte. Verdachte: geeft het slachtoffer een harde duw, waardoor het slachtoffer tegen de auto valt en er ontstaat een gevecht. Het slachtoffer loopt achteruit en rent weg, maar wordt achtervolgd door de verdachte. De verdachte heeft het slachtoffer meermalen met een mes in de borst gestoken.	Ja. Het slachtoffer slaat met een riem in het gezicht van de verdachte.	Ja. Het slachtoffer slaat met een riem in het gezicht van de verdachte.	Nee. De noodweersituatie was onderbroken waardoor er geen sprake van een noodweersituatie waarin de grenzen van de verdediging worden overschreden door een hevige gemoedsbeweging.

4.	Nee. De verdachte betwist alleen de plaats waar de schop kwam. Bewijs: getuigenverklaringen, camerabeelden	Nee. Slachtoffer: Er is een vechtpartij tussen het slachtoffer en medeverdachte. Het slachtoffer is op de grond gevallen. Verdachte: Terwijl het slachtoffer op de grond lag, heeft de verdachte het slachtoffer tegen zijn hoofd geschopt.	Nee. De rechtbank gaat niet mee in het standpunt van de verdediging dat het slachtoffer een mes of sleutelbos in zijn handen had, het slachtoffer onder invloed was van alcohol en drugs, en het slachtoffer groot en stevig was waardoor er een noodweersituatie zou ontstaan. Tevens lag het slachtoffer stil op de grond terwijl de verdachte zich in het conflict had gemengd, waardoor indien hij een mes of een wapen zou hebben gehad de dreiging al was verdwenen.	Nee. De rechtbank gaat niet mee in het standpunt van de verdediging dat het slachtoffer een mes of sleutelbos in zijn handen had, het slachtoffer onder invloed was van alcohol en drugs, en het slachtoffer groot en stevig was waardoor er een noodweersituatie zou ontstaan. Er waren geen aanwijzingen in het dossier dat het slachtoffer een mes bij zich had (niet op de camerabeelden, niet gevonden) Tevens lag het slachtoffer stil op de grond terwijl de verdachte zich in het conflict had gemengd, waardoor indien hij een mes of een wapen zou hebben gehad de dreiging al was verdwenen.	Nee. Indien de verdachte zou denken dat het slachtoffer een mes had, dan zou er geen dreiging meer van zijn aangezien het slachtoffer al liggend op de grond lag. Er was dus geen sprake van een aanranding. Daarnaast is de hevige gemoedstoestand (bedreigend) volgens de rechtbank niet overtuigend, aangezien de verdachte naar de vechtpartij toe kwam rennen en er dus voor heeft gekozen om naar het slachtoffer toe te komen. De rechtbank oordeelt dat dit niet past bij een situatie die hij als bedreigend heeft ervaren.
----	---	--	---	--	---

5.	Nee. Bewijs: verklaringen van de verdachte en het slachtoffer, medische informatie en het deskundigenrapport	Ja. Slachtoffer: het slachtoffer kwam met opgeheven arm op de verdachte af en dreigde te slaan. Verdachte: de verdachte duwde het slachtoffer van hem af en haalde een hamer uit zijn tas. De verdachte riep dat het slachtoffer van hem weg moest blijven en zwaaide met de hamer boven op het hoofd van het slachtoffer.	Ja. Het slachtoffer kwam met opgeheven arm op de verdachte af en dreigde te slaan.	Ja. Het slachtoffer kwam met opgeheven arm op de verdachte af en dreigde te slaan.	Nee. De verdachte heeft onvoldoende aannemelijk gemaakt dat er sprake was van een hevige gemoedsbeweging. Hij verklaart dat hij niet helemaal beheerst was, maar ook niet alle controle kwijt was. Door zijn vastberaden handelen zowel voor als na het incident (waarbij hij het slachtoffer water en een handdoek pakt) is niet aannemelijk geworden dat de gedraging is gedaan door een hevige gemoedsbeweging
6.	Nee. Bewijs: getuigenverklaringen, verklaringen van de verdachte en het slachtoffer	Ja. Slachtoffer: het slachtoffer heeft verdachte uit het niets met zijn vuist geslagen. Het slachtoffer was een stuk groter, droeg vechthandschoenen met daarin een rubberen boksbeugel. Het slachtoffer trok een mes en deze is na een worsteling op de grond gevallen. Verdachte: de verdachte heeft het mes gepakt, waarna het slachtoffer hem weer is gaan slaan met zijn vuisten. De verdachte heeft het slachtoffer meerdere malen in zijn bovenlijf gestoken.	Ja. De verdachte werd uit het niets door het slachtoffer met zijn vuist geslagen in de keuken. Het slachtoffer trok een mes.	Ja. De verdachte werd uit het niets door het slachtoffer met zijn vuist geslagen in de keuken. Het slachtoffer trok een mes	Nee. De verdachte was in paniek en angst (hevige gemoedsbeweging). De rechtbank oordeelt dat er onvoldoende aannemelijk is geworden dat de verdachte door de hevige gemoedsbeweging is doorgeschooten in de verdediging: - De verdachte heeft na het steken het slachtoffer naar buiten begeleid en heeft binnen de spullen bij elkaar gezocht. - Hierna is hij naar getuige 1 gegaan. Uit het verhoor met getuige 1 blijkt niet dat de verdachte hevig geëmotioneerd of in paniek was. Tevens heeft hij niks verteld over dat hij uit angst of paniek had gestoken. - Uit de verklaring van de verdachte blijkt dit evenmin. De verdachte heeft het mes nog afgewassen met water. Uit de verklaring blijkt alleen dat hij in paniek was omdat hij bang was om gearresteerd te worden.

7.	Nee. Bewijs: verklaring van de verdachte.	Nee. Slachtoffer: er is een vechtpartij tussen twee groepen. De verdachte probeert betrokkene 3 en het slachtoffer uit elkaar te halen en staat met zijn rug naar het slachtoffer. Het slachtoffer pakt een gummiknuppel tijdens het gevecht en slaat de verdachte met de gummiknuppel in het gezicht. Verdachte: de verdachte geeft het slachtoffer een vuistslag en pakt de gummiknuppel af. De verdachte richt zich hierna op betrokkene 2 die een (namaak)vuurwapen trok. Hierdoor is de ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding beëindigd. De verdachte mengt zich in het gevecht tussen betrokkene 3 en het slachtoffer en betrokkene 1. De verdachte slaat het slachtoffer tweemaal met de gummiknuppel. Er is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat er sprake was van een noodweersituatie voor betrokkene 3.	Nee. De verdachte wilde betrokkene 3 weg krijgen uit het gevecht. Er is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat er sprake was van een noodweersituatie voor betrokkene 3.	Nee. De verdachte wilde betrokkene 3 weg krijgen uit het gevecht. Er is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat er sprake was van een noodweersituatie voor betrokkene 3.	Nee. De hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door de eerste confrontatie met het slachtoffer, is niet aannemelijk dat deze voortduurde bij de tweede confrontatie. De verdachte heeft zelf verklaard dat hij zich bewust opnieuw heeft gemengd om betrokkene 3 en het slachtoffer uit elkaar te halen.
----	---	---	---	---	--

8.	Nee. Bewijs: camerabeelden, verklaringen van de verbalisanten, verklaring van de verdachte, verklaringen van de slachtoffers, sporenonderzoek, schotbeschadigingen aan de auto.	Ja. Slachtoffer 2: er zou dagen ervoor sprake zijn van verbale bedreiging van de verdachte met name door het slachtoffer 2. Het gerechtshof gaat mee in het standpunt van de verdediging dat er een onmiddellijke dreiging was dat de verdachte zwaar mishandeld dan wel vermoord zou worden. Verdacht: de verdachte begon met vijfmaal te schieten op de auto waar het slachtoffer 2 in zat, toen hij abrupt remde en de deur openging.	Ja. Er zou dagen ervoor sprake zijn van verbale bedreiging van de verdachte met name door het slachtoffer 2. Het gerechtshof gaat mee in het standpunt van de verdediging dat er een onmiddellijke dreiging was dat de verdachte zwaar mishandeld dan wel vermoord zou worden.	Ja. Er was geen sprake van een fysieke aanranding. Er zou dagen ervoor sprake zijn van verbale bedreiging van de verdachte met name door het slachtoffer 2. Het gerechtshof gaat mee in het standpunt van de verdediging dat er een onmiddellijke dreiging was dat de verdachte zwaar mishandeld dan wel vermoord zou worden.	Nee. Er kan worden aangenomen dat er sprake was van een hevige gemoedsbeweging (schrik of angst) bij de verdachte, door de aanranding veroorzaakt. Het gerechtshof is van oordeel dat de overschrijding van de grenzen van de noodzakelijke verdediging niet kan worden gezien als het gevolg van deze hevige gemoedsbeweging. De hevige gemoedsbeweging is op de camerabeelden niet te zien. De verdachte is rustig met een wapen in zijn hand naar een bestelbus gelopen en heeft nog telefonisch contact gehad met het slachtoffer 2, hij heeft vijfmaal geschoten en loopt daarna rustig verder.
----	---	---	--	--	--

9.	Gedeeltelijk. Bewijs: verklaring van de verdachte, verklaring van het slachtoffer, getuigenverklaringen en camerabeelden.	Nee. Verdachte: de auto waarin de verdachte en medeverdachten zich bevonden reed richting het slachtoffer en stopte op het fietspad. Zij riepen uit de auto en stapten vervolgens uit om richting het slachtoffer te komen. Slachtoffer: het slachtoffer pakte zijn zadel (waar zijn zadelpen aan zat). Medeverdachte 1 is achter het slachtoffer aangerend. Het slachtoffer wilde voorkomen dat ze de auto in zouden komen, aangezien hij de politie wilde laten komen. Er was een knuppel en het slachtoffer is vervolgens geschopt en geslagen. Het slachtoffer heeft zelf één van de jongens geraakt met het zadel, nadat hij op de grond lag. Het slachtoffer werd bewusteloos gevonden. Er is geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar. Er was geen sprake van een situatie waarin de verdachte de noodzaak bestond tot verdedigen.	Nee. Er is geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar. Er was geen sprake van een situatie waarin de verdachte de noodzaak bestond tot verdedigen.	Nee. Er is geen sprake van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding of een onmiddellijk dreigend gevaar. Er was geen sprake van een situatie waarin de verdachte de noodzaak bestond tot verdedigen.	Nee. Dat de gedraging een onmiddellijk gevolg zou zijn geweest van een hevige gemoedsbeweging veroorzaakt door de aanranding wordt verworpen.
----	---	---	---	---	---

10.	Nee. Bewijs: verklaringen van de verdachte en het rapport Pathologie onderzoek.	Nee. Slachtoffer: de verdachte werd wakker omdat het slachtoffer zijn geslachtsdelen aanraakte. Verdachte: Hij heeft het slachtoffer van zich af geduwd. Hiermee is de ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding beëindigd. Nadat het slachtoffer weer in zijn richting kwam, is hij woest geworden en heeft hij het slachtoffer ernstig mishandeld.	Nee. De verdachte werd wakker omdat het slachtoffer zijn geslachtsdelen aanraakte. Hij heeft het slachtoffer van zich af geduwd. Hiermee is de ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding beëindigd.	Nee. De verdachte werd wakker omdat het slachtoffer zijn geslachtsdelen aanraakte. Hij heeft het slachtoffer van zich af geduwd. Hiermee is de ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding beëindigd. Alleen het feit dat het slachtoffer weer in zijn richting kwam is onvoldoende om te beschouwen als een nieuwe noodweersituatie. Daarbij was van belang dat de verdachte niet bang voor het slachtoffer was. Hij beschreef hem als een vriendelijke, niet (fysiek) bedreigende man en zag geen reden om weg te gaan.	Nee. Alleen het feit dat het slachtoffer weer in zijn richting kwam is onvoldoende om te beschouwen als een nieuwe noodweersituatie.
-----	---	---	--	--	--

Topic:	Andere factoren	Subsidiariteitseis	Eigen bijdrage	Uitlokking	Garantenstelling	Andere aanrander
Uitspraak						
1.	Ja. Er was al een vechtpartij geweest tussen twee groepen.	Nee. Door achter de groep van het slachtoffer aan te lopen, is de confrontatie opgezocht. Had voorkomen kunnen worden door niet achter de groep aan te lopen.	Ja. De verdachte neemt deel aan de vechtpartij.	Ja. Door achter de groep van het slachtoffer aan te lopen, is de confrontatie opgezocht.	/	/
2.	Ja. De verdachte heeft 10 minuten voor de gedraging al een conflict met het slachtoffer gehad. Het slachtoffer valt de verdachte en zijn vriendin steeds lastig.	-	Ja. De verdachte heeft de confrontatie afgewacht door het plastic tasje strakker en korter voor te bereiden.	/	/	/
3.	Ja. Het slachtoffer was eerder al met zijn auto met hoge snelheid richting een groepje waaronder de verdachte ingereden. De verdachte moest opzij springen.	Nee. De verdachte achtervolgt het slachtoffer, terwijl hier geen noodzaak voor was. Er was een ruime mogelijkheid om weg te gaan voor de verdachte. De rijder stapte pas uit toen de verdachte het slachtoffer was achternagerend. De verdachte had zich kunnen en moeten onttrekken door te vluchten. Er bestond voldoende reële en redelijke mogelijkheid en dit kon ook geveerd worden van de verdachte.	Ja. De verdachte achtervolgt het slachtoffer, terwijl hier geen noodzaak voor was.	-	/	/

4.	/	Nee. De verdachte kwam naar de vechtpartij toe rennen en toen de verdachte zich in het gevecht had gemengd lag het slachtoffer al stil op de grond.	Ja. De verdachte kwam naar de vechtpartij toe rennen.	/	/	/
5.	Ja. De verdachte was al eerder naar het slachtoffer toe gekomen om te praten. De verdachte was boos. De verdachte werd in het verleden mishandeld door het slachtoffer.	Nee. De verdachte had het slachtoffer van zich verwijderd door hem van zich af te duwen. Hierdoor ontstond er ruimte en tijd om anders te handelen dan met een hamer te zwaaien.	Ja, Omdat het slachtoffer in het verleden de verdachte heeft mishandeld en hij eerder agressiviteit had getoond omtrent dit onderwerp, heeft de verdachte een hamer in zijn tas laten zitten. Zodat hij het slachtoffer kon laten schrikken indien het uit de hand zou lopen.	Nee. De rechtbank is van oordeel dat de verdachte zich willens en weten in een situatie heeft begeven waarin een agressieve reactie van het slachtoffer te verwachten viel en dat de verdachte zich als voorzorgsmaatregel van een wapen had voorzien in verband met een mogelijke aanval, onvoldoende is om te spreken van culpa in causa.	/	/
6.	/	Ja. De verdachte kon zich niet aan de aanranding onttrekken. De verdachte stond met zijn rug naar de gesloten balkondeur. Het slachtoffer stond tussen de verdachte en de voordeur.	/	/	/	/
7.	/	-	Nee. De verdachte heeft zich niet in de vechtpartij gemengd om de geweldsconfrontatie op te zoeken.	Nee. De verdachte heeft zich niet in de vechtpartij gemengd om de geweldsconfrontatie op te zoeken.	/	/

8.	Ja. De verdachte had al een conflict met het slachtoffer 2.	Nee. De verdachte heeft overwogen om te vluchten, maar heeft hier niet voor gekozen.	Ja. De verdachte heeft besloten een vuurwapen aan te schaffen. De verdachte is op straat in een bushokje gaan zitten, waardoor hij door de inzittende van de auto kon worden gezien.	-	/	/
9.	Ja. Medeverdachte 2 en het slachtoffer kregen eerder al een lichamelijke confrontatie waar de verdachte bij was.	Nee. De verdachte en medeverdachten hebben een rondje gereden om het slachtoffer opnieuw op te zoeken. De gedraging, de bedoeling, de uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging moet in deze zaak worden gezien als een aanval en niet als een verdediging.	Ja. De verdachte en medeverdachten hebben een rondje gereden om het slachtoffer opnieuw op te zoeken.	Ja. De verdachte en medeverdachten hebben een rondje gereden om het slachtoffer opnieuw op te zoeken.	/	/
10.	/	Nee. De verdachte had de aanranding al afgeweerd door het slachtoffer weg te duwen.	/	/	/	/

Bijlage III. Beroepsproduct

Schema theoretisch-juridisch kader

Onderwerp	Informatie uit het theoretisch-juridisch kader
Motiveren en onderzoeken	➤ Er moet op het verweer een gemotiveerde beslissing worden gegeven door de rechter (indien dit dus niet het geval is kan een hoger beroep zinvol zijn). ➤ De rechter moet onderzoeken of aan de voorwaarden voor de aanvaarding van het verweer is voldaan. ➤ Indien het beroep wordt verworpen moet de rechter laten weten of hij de aangevoerde feiten niet aannemelijk acht of dat die feiten een beroep niet doen slagen.
Ontkennen	➤ Kan een beroep op noodweerexces niet in de weg staan. ➤ De rechter mag de druk van het bewijzen niet alleen bij de verdachte neerleggen.
Ogenblikkelijk	➤ Verdediging is toegestaan indien de aanranding dreigt te beginnen (onmiddellijk dreigend gevaar) of begonnen is. ➤ Er mag geen sprake zijn van enkele vrees. Ieder persoon moet aan de hand van de omstandigheden in dezelfde situatie tot de conclusie hebben kunnen komen dat hij zou worden aangerand. ➤ Niet meer verdedigen indien de aanval is geëindigd.
Aanranding tegen eigen of andermans lijf, eerbaarheid of goed	➤ Een onmiddellijk dreigend gevaar voor aanranding wordt ook als aanranding beschouwd. ➤ Het beperken van iemand zijn bewegingsvrijheid wordt als aanranding van het lijf beschouwd. ➤ Onder eerbaarheid wordt geen belediging verstaan. ➤ Een goed hoeft geen legaal goed te zijn.
Wederrechtelijk	➤ De aanranding hoeft op zichzelf staand geen strafbaar feit of poging daartoe te zijn, maar moet wel wederrechtelijk zijn. ➤ Geen wederrechtelijkheid indien een verdachte zich verdedigt tegen iemand die zelf in noodweer handelt als reactie op de daarvoor gepleegde aanranding.
Verdediging moet noodzakelijk zijn	➤ De verdachte had zich niet moeten of kunnen onttrekken aan de aanranding. ➤ De verdachte moet het minst ingrijpende alternatief kiezen om zijn doel te bereiken. ➤ Het gedrag, bedoeling of uiterlijke verschijningsvorm moet verdedigend zijn en niet aanvallend, confrontatie gericht of zelfs deelnemend in een gevecht. ➤ De verdachte moet geen redelijke en reële mogelijkheid hebben om zich aan de aanranding te onttrekken. Daarbij wordt gekeken naar de omstandigheden zoals: bij nacht op het platteland, het milieu waarin hij verkeerde, uitgang geblokkeerd en zich bevinden in een kleine ruimte. ➤ Het kan zijn dat onttrekken aan de aanranding geen reëel alternatief omdat de situatie bijvoorbeeld zo bedreigend is, dan kan het niet van de verdachte worden gevergd.

	➤ De verdachte hoeft zich niet te onttrekken bij een aanranding, aangezien hij in zijn hoedanigheid optreedt zoals in art. 53 Sv of een politieambtenaar.
Noodzakelijke verdediging overschreden	➤ Verdediging is niet gepast door een hevige gemoedstoestand, veroorzaakt door de aanranding. ➤ Er was een noodzaak tot verdedigen door de situatie en het tijdstip waar de verdachte zich bevond.
Hevige gemoedstoestand	➤ Er moet aangenomen kunnen worden dat de verdachte handelde uit hevige paniek, schrik, angst en zich liet meeslepen in zijn emoties. Er kan worden gesproken van door het lint gaan en zwart voor de ogen zien. ➤ De oorzaak van de hevige gemoedsbeweging kan in de persoonlijkheidsproblematiek van de verdachte te vinden zijn. De aanranding moet ervoor hebben gezorgd dat de hevige gemoedsbeweging is ontstaan.
Hevige gemoedstoestand veroorzaakt door de aanranding	➤ Er moet sprake zijn van een onmiddellijk gevolg van de hevige gemoedsbeweging die is veroorzaakt door een aanranding. ➤ Andere factoren kunnen hebben bijgedragen aan de hevige gemoedsbeweging, maar deze mogen niet van doorslaggevend belang zijn voor de gedraging. ➤ Het tijdsverloop tussen de verdediging en de aanranding is van belang. De aanranding kan beëindigd zijn, maar de gedraging kan toch een onmiddellijk gevolg van de hevige gemoedsbeweging die was veroorzaakt door de voorafgaande aanranding. ➤ Er wordt gekeken naar de aard en intensiteit van de hevige gemoedsbeweging in combinatie met de grenzen van de noodzakelijke verdediging die zijn overschreden.
Andere aanrander	➤ Er wordt niet uitgesloten dat een beroep op noodweerexces onmogelijk is indien de aanranding door een ander is geschied dan het slachtoffer. Indien het slachtoffer aandeel had in de aanranding of de dreiging of het slachtoffer redelijkerwijs had moeten aannemen dat andere gedragingen van het slachtoffer ertoe zouden leiden dat de verdachte, handelend in een hevige gemoedsbeweging, zich op het slachtoffer zou richten.
Garantenstelling	➤ Personen met bepaalde kennis of vaardigheden moeten de garantie bieden dat ze extra voorzichtig zullen en kunnen zijn. ➤ Van een geoefende schutter wordt verwacht dat hij in het geval van een verdedigingssituatie niet op vitale lichaamsdelen vuurt.
Culpa in causa	➤ De mate van eigen schuld van de verdachte, kan een beroep op noodweerexces in de weg staan. Onder bijzondere omstandigheden: de aanval is uitgelokt door: provocatie of het willens en wetens opzoeken van de confrontatie met het slachtoffer en het uitlokken van een gewelddadige reactie. ➤ Het willens en wetens in de situatie begeven, waarin een agressieve reactie van het slachtoffer was te verwachten is niet voldoende om van eigen schuld te spreken

	➤ Het meebrengen van een illegaal vuurwapen in verband met een mogelijke aanval van het slachtoffer is ook onvoldoende om van eigen schuld te spreken.
--	--

Schema praktijkgericht kader

Onderwerp	Informatie uit het praktijkgerichte kader
Ontkennen	➤ Het niet ontkennen lijkt samen te hangen met de bewijsvoering. ➤ De rechter hecht waarde aan camerabeelden en getuigenverklaringen. Indien de verklaring van de verdachte of het slachtoffer veelal overeenstemt met ander bewijs wordt deze verklaring dikwijls gevolgd
Ogenblikkelijk	➤ Een gedraging kan een onmiddellijk gevolg op de aanranding lijken, maar dit niet zijn. Indien de confrontatie is opgezocht nadat de noodweersituatie al was geëindigd. ➤ Er moet voldoende aannemelijk worden gemaakt dat er sprake is van een noodweersituatie. Enkel het benoemen dat er een gevecht was is onvoldoende. ➤ Er kan geen noodweersituatie meer zijn en toch sprake zijn van een gedraging die een onmiddellijk gevolg is op de aanranding waartegen verdediging noodzakelijk is. Dit staat vaak in relatie met het gevolgsvereiste, waarbij de hevige gemoedsbeweging voor de gedraging heeft gezorgd.
Wederrechtelijk	➤ De aanranding is in de meeste gevallen wederrechtelijk. Indien de aanranding niet wederrechtelijk was, was er geen sprake van een noodweersituatie. ➤ De wederrechtelijkheid wordt veelal samen getoetst met de aanranding. ➤ Er kunnen gedragingen zijn, welke in eerste opzicht niet wederrechtelijk zouden zijn maar dit toch zijn. Na onenigheid water op iemand gooien is een wederrechtelijke aanranding.
Aanranding	➤ Er moet sprake zijn van een aanranding of een onmiddellijk gevaar voor aanranding. ➤ De situatie van het slachtoffer kan een rol spelen bij de toetsing. Indien hij stil op de grond lag op het moment dat de verdachte zich 'verdedigt', is de dreiging verdwenen.
Gevolgsvereiste	➤ De verklaringen van de verdachte kunnen zorgen dat aan dit vereiste niet is voldaan. De verklaring moet stroken met de hevige gemoedsbeweging. ➤ De gedraging van de verdachte kan tevens zorgen dat er niet aan dit vereiste is voldaan. Op kalme wijze je spullen opruimen terwijl je in paniek was, strookt niet met de hevige gemoedsbeweging. ➤ Ook getuigenverklaringen kunnen zorgen dat er niet aan dit vereiste is voldaan. Doordat de getuigen verklaren dat de gedraging niet met de hevige gemoedstoestand overeenkomt. ➤ Camerabeelden kunnen ook zorgen dat er niet aan dit vereiste is voldaan. Doordat de camerabeelden een hele andere gedraging toont die niet overeenkomt met de hevige gemoedsbeweging. ➤ Indien er niet onderscheiden kan worden door de rechter of de gedraging het gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging of van een ander factor buiten dit conflict, kan hij het voordeel van de twijfel geven. Hierbij wordt eerst gekeken naar de bewijzen die er wel zijn. ➤ Het tijdsbestek tussen de aanranding en de verdediging kan van belang zijn. Een kort tijdsbestek en een onoverzichtelijke situatie kunnen ervoor zorgen dat het alsnog wordt gezien als

	een onmiddellijk gevolg op de aanranding waartegen verdediging noodzakelijk is, waarbij de hevige gemoedsbeweging voor de gedraging heeft gezorgd. ➤ Ook een trauma of persoonlijkheidsproblematiek kan gezien worden als trigger tot een hevige gemoedsbeweging die doorslaggevend was voor de gedraging.
Andere factoren	➤ Andere factoren kunnen ervoor zorgen dat de rechter het niet aannemelijk acht dat de hevige gemoedstoestand door de aanranding komt, maar dit door die andere factoren komt. ➤ Indien er andere factoren aanwezig zijn die hebben meegedragen aan de hevige gemoedstoestand, betekent dit nog geen zinloos beroep op noodweerexces. Het mag alleen niet doorslaggevend zijn voor de gedraging. ➤ Andere factoren kunnen ook positief voor de verdachte bijdragen. Een trauma welke getriggerd is door de aanranding die zorgde voor een overspoeling van emoties en doorslaggevend was voor de gedraging kan worden aangenomen als hevige gemoedstoestand welke veroorzaakt is door de aanranding.
Subsidiariteitseis	➤ De verdachte moet indien er een redelijke mogelijkheid tot onttrekking uit de situatie was en dit gevergd kon worden van de verdachte, zich onttrekken. Het kan zo zijn dat de rechter oordeelt dat het niet van een verdachte gevergd kan worden omdat het slachtoffer de eerste klap heeft uitgedeeld of zich niet kon onttrekken omdat het slachtoffer hem bleef volgen. ➤ Het onttrekken aan de aanranding moet reëel en redelijk zijn. ➤ De gedraging moet aan de hand van de gedraging, bedoeling en uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging verdedigend en niet aanvallend zijn. Het opzoeken van een confrontatie kan ervoor zorgen dat er niet aan dit vereiste is voldaan. ➤ Omstandigheden kunnen een rol spelen bij dit vereiste, zoals: meerdere malen aan het slachtoffer vragen de ruimte te verlaten, zich bevinden in een kleine ruimte, het slachtoffer heeft al personen aangevallen, de verdachte kan zich niet tijdig onttrekken doordat hij een ziekte heeft en de deur was geblokkeerd. Voornoemde omstandigheden kunnen ervoor zorgen dat aan dit vereiste is voldaan. ➤ Indien er niet aan het subsidiariteitsvereiste is voldaan, kan er alsnog sprake zijn van een geslaagd beroep op noodweerexces.
Eigen bijdrage	➤ De eigen bijdrage is nog niet voldoende onderbouwd in de rechtspraak. ➤ De eigen bijdrage en uitlokking overlappen in veel gevallen. ➤ Er kan sprake zijn van eigen bijdrage, maar dat dit nog niet zo ver is gegaan om van uitlokking te spreken. Indien er een vuurwapen is aangeschaft en hij in het zicht van het slachtoffer is gaan zitten. Er is sprake van een eigen bijdrage, maar dit is onvoldoende om van uitlokking te spreken.
Uitlokking	➤ Je willens en wetens in een situatie begeven of als voorzorg meebrengen van een illegaal vuurwapen is onvoldoende om van uitlokking te spreken. ➤ Uitlokking van een aanval door provocatie of het willens en wetens opzoeken van de confrontatie met het slachtoffer en het uitlokken van een gewelddadige reactie van het

	slachtoffer, zorgt voor een nadelige factor voor een beroep op noodweerexces.
Garantenstellung	➤ Niet naar voren gekomen.
Andere aanrander	➤ Niet naar voren gekomen.